

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Ірина Дмитрів

**ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
(ЛІТЕРАТУРА УКРАЇНСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І
ВІДРОДЖЕННЯ)**

Навчально-методичний посібник

Дрогобич, 2024

ББК 83.3 (4 УКР) 3 р
УДК 821.161.2.09“09/17” (075)

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 6 від 27 червня 2024 р.)

Дмитрів І.

Історія української літератури (Література українського Середньовіччя і Відродження): навчально-методичний посібник. Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2024. 54 с.

Рецензенти:

Котович В. В. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Лазірко Н. О. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри зарубіжної літератури та полоністики Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Навчально-методичний посібник укладено відповідно до робочих навчальних програм, затверджених вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, відповідно до освітньо-професійних програм підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 014 «Середня освіта (Українська мова і література)».

У виданні вміщено плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, перелік творів для обов'язкового прочитання, питання для підсумкового контролю, літературу для вивчення дисципліни.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Перелік творів для обов'язкового прочитання.....	7
Практичне заняття № 1. Жанрова своєрідність літератури Київської Русі...	8
Практичне заняття № 2. Перекладна література.....	11
Практичне заняття № 3. Ораторсько-проповідницька проза.....	14
Практичне заняття № 4. Жанр повчання.....	17
Практичне заняття № 5. «Києво-Печерський патерик».....	20
Практичне заняття № 6. Паломницька проза.....	22
Практичне заняття № 7. «Повість минулих літ».....	24
Практичне заняття № 8. «Слово о полку Ігоревім».....	28
Практичне заняття № 9. Українська латиномовна література.....	33
Практичне заняття № 10. Культурно-освітній рух в Україні кінця XVI – початку XVII ст.....	37
Практичне заняття № 11. Полемічно-публіцистична проза XV–XVI ст.....	39
Практичне заняття № 12. Творчість Мелетія Смотрицького.....	42
Практичне заняття № 13. Літературна спадщина Івана Вишенського.....	45
Питання, винесені на самостійне опрацювання.....	48
Перелік контрольних питань.....	50
Основна література до курсу.....	52

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Історія української літератури (Література українського Середньовіччя і Відродження)» має за мету висвітлити явища та факти літературного процесу Х–ХVI ст.; показати ідейно-естетичні особливості давньої літератури та її еволюцію впродовж століть; простежити становлення жанрової системи української літератури; наголосити на значущості творів давньої літератури та їхній рецепції в українському і світовому мистецтві; примножувати християнські й національні цінності, стати потужним виховним чинником для молодого покоління; показати шляхи інтеграції української культури в європейський простір; збагнути закономірності літературного процесу, простежити його зв'язок з українською та світовою культурою; пояснити студентам, що давня література є основою для досягнення наступних етапів розвитку українського красного письменства й теорії літератури.

Згідно з освітніми програмами навчальна дисципліна забезпечує такі компетентності: здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку літератури, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; здатність до організації та проведення різних форм позакласної та позашкільної роботи; здатність формувати освітню мотивацію учнів та організовувати пізнавальну діяльність з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей; здатність використовувати в професійній діяльності системні знання (з опертям на історико-культурний контекст) про основні періоди розвитку української та зарубіжної літератур від давнини до ХХI ст., її чільних представників, простежувати еволюцію напрямів, жанрів і стилів, розуміти специфіку художніх явищ; здатність цілеспрямовано добирати, систематизувати, інтерпретувати й зіставляти мовні, літературні та фольклорні факти; здатність здійснювати поліаспектний лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів з вільним володінням фаховою термінологією.

Викладання курсу «Історія української літератури (Література українського Середньовіччя і Відродження)» має інтердисциплінарний характер, тісно пов'язане з такими навчальними дисциплінами, як

«Історія української державності», «Історія зарубіжної літератури», «Вступ до літературознавства», «Фольклор», «Методика навчання української літератури».

Навчально-методичний посібник укладено на основі робочої програми навчальної дисципліни, яка вивчається в першому семестрі першого курсу бакалаврського рівня вищої освіти. У навчальному плані передбачено години для лекційних і практичних занять та самостійної роботи. Для розгляду на практичних заняттях запропоновано тринадцять тем, до кожної розроблено план, підібрано додаткову літературу, подано методичні рекомендації та додаткові, здебільшого творчі, завдання.

Курс добре забезпечений навчальною літературою, з огляду на це список рекомендованих джерел містить декілька рубрик: підручники й посібники, антології та хрестоматії, художня література, літературознавчі дослідження. Ґрунтовна джерельна база має за мету, з одного боку, ознайомити студента-філолога з працями авторитетних літературознавців минулого й сьогодення, а з іншого – скерувати його у правильне наукове річище, адже твори й письменники давнини нерідко ставали предметом псевдонаукових антиукраїнських фальсифікацій та маніпуляцій. Об'єктивний підхід до пізнання пам'яток нашої літератури сприятиме формуванню національної свідомості молодого покоління українців та плекатиме гордість за неповторну й багату культурну спадщину наших предків.

Вагоме місце в осягненні давньої української літератури відведено практичним заняттям. Підготовка до практичного заняття вважається ґрунтовною та повною тоді, коли студент прочитав твір (у повному обсязі чи за хрестоматією), опрацював лекційний матеріал, підручники, рекомендовані додаткові джерела зі списку літератури та зумів сформулювати й аргументувати власну думку про конкретний твір чи певне літературне явище.

До практичного заняття запропоновано перелік теоретичних питань, які охоплюють важливі аспекти українського літературного процесу Х–ХVI ст., пояснюють закономірності його розвитку, знайомлять з відомими письменниками та літературними пам'ятками. До питань подано короткий коментар, який окреслює основні напрямки підготовки до практичного заняття, містить теоретичне обґрунтування проблеми, що розглядається, та скерування до авторитетних літературознавчих джерел. Крім питань теоретичного характеру, студентам запропоновано виконати додаткові завдання,

які передбачають вивчення напам'ять фрагментів творів мовою оригіналу, реферування літературно-критичних праць, написання творів, оформлення презентацій з використанням інтердисциплінарних зв'язків, зумовлених специфікою курсу.

Коментарі до практичних занять базуються на дослідженнях Петра Білоуса, архієп. Ігоря Ісіченка, Олекси Мишанича, Юрія Пелешенка, Оксани Сліпушко, Валерія Шевчука, Василя Яременка та інших.

ПЕРЕЛІК ТВОРІВ ДЛЯ ОBOB'ЯЗKOBOTO ПPOЧИТАННЯ

- Святе Письмо (Книга псалмів, Євангеліє (одне на вибір студента))
- «Ходіння Богородиці по муках»
- «Бджола»
- «Велесова книга»
- Митрополит Іларіон «Слово про Закон і Благодать»
- Кирило Турівський «Притча про душу і тіло», молитви
- Володимир Мономах «Повчання»
- «Повість минулих літ»
- «Київський літопис» (за хрестоматією)
- «Галицько-Волинський літопис» (за хрестоматією)
- «Слово о полку Ігоревім»
- Життя Ольги і Володимира
- «Сказання про Бориса і Гліба»
- Києво-Печерський патерик
- Данило Заточник «Моління»
- «Ходіння ігумена Даниїла»
- Поезія Юрія Дрогобича, Павла Русина, Симона Пекаліда, Себастьяна Кленовича
- Мелетій Смотрицький «Тренос» (за хрестоматією)
- Іван Вишенський «Писання до всіх, хто живе в Лядській землі», «Викриття диявола-світодержця», «Послання до єпископів»

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Жанрова своєрідність літератури Київської Русі

Питання до практичного заняття:

1. Самобутні риси давньої української літератури.
2. Проблема періодизації давньої української літератури.
3. Риси монументального та орнаментального стилів.
4. Жанрова система оригінальної літератури.
5. «Велесова книга»: питання автентичності, зміст, проблематика.

Завдання до практичного заняття:

1. Прочитати фрагмент «Велесової книги».
2. Опрацювати й законспектувати статтю:
 - Білоус П. Про естетичне значення давньої української літератури. *Українська мова та література*. 2000. Ч. 25. С. 1–3.

Коментар до практичного заняття:

У відповідях на питання практичного заняття потрібно наголосити, що давня українська література має свою специфіку, зумовлену мовним бар'єром, рукописним характером творів, середньовічним типом авторської свідомості, теоцентризмом, символізмом та алегоризмом. Дуже важливо орієнтуватися на правильну періодизацію (Дмитра Чижевського; Ігоря Ісіченка та Василя Яременка) з метою усвідомлення давності нашої літератури, позаяк це питання неодноразово ставало предметом фальсифікацій з боку антиукраїнських сил. Києворуська література сформувала власну багату жанрову систему. До розвою нашого письменства активно спричинилася подія прийняття християнства. Літературу цього періоду прийнято поділяти на перекладну та оригінальну, церковну та світську. Прикладом твору дохристиянської доби слугує «Велесова книга», довкола якої між науковцями точаться дискусії щодо її автентичності.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Андрійчук М. «Велесова книга»: духовність, моральні чесноти праукраїнців у контексті 10 Божих заповідей. *Вісник Книжкової палати*. 2008. № 10. С. 29–37.
2. Бегека А. Природа у «Велесовій книзі». *Рідна школа*. 1998. № 7–8. С. 8–18.

3. Білодід О., Каркевич В. З історії «Велесової книги». *Дніпро*. 1990. № 4. С. 83–86.
4. Білоус П. Жанрова система української літератури (період Київської Русі). *Слово і час*. 2002. № 2. С. 19–23.
5. Білоус П. Самобутні риси давньоукраїнської літератури. *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. № 7–8. С. 116–123.
6. Грабар О. «Дощечки Велеса» (про «Велесову книгу»). *Історичний календар 2000* : науково-популярний та літературний альманах. Київ, 1999. Вип. 6. С. 233–234.
7. Гриценко В. «Велесова книга» (поетичний вимір). *Українська мова і література в школі*. 2001. № 1. С. 71–73.
8. Іванишин М. Велесова книга : космос прадавніх українців : посібник для вчителя. Дрогобич : Коло, 2002. 40 с.
9. Ільїна Е. Читаючи «Велесову книгу». «Слово о полку Ігоревім» як пам'ятка української літератури : матеріали наук. конф. (Львів, 6 грудня 2007 р.). Львів ; Дрогобич : Спадщина предків ; Коло, 2011. С. 204–218.
10. Карпенко М. Велесова книга : переспіви / передм. Б. Яценка, В. Шевчука. Київ : Укр. Центр духов. культури, 1998. 180 с.
11. Кириченко Т. Література Київської Русі : урок-презентація, 9 кл. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2018. № 33. С. 20–25.
12. Клочек Г. Світ «Велесової книги» : навч. посібник. Кіровоград : Еллада, 2001. 160 с.
13. Кухарський В. Теоретичні основи призначення Русі-України. Велесова книга. *Мандрівець*. 2008. № 2. С. 4–23.
14. Лемешенко Н. Вікторина «Велесова книга». *Все для вчителя*. 2017. № 6, червень. С. 34–35.
15. Лозко Г. Велесова книга як пам'ятка праукраїнської культури. *Дивослово : українська мова й література в навчальних закладах*. 1999. № 11. С. 55–61.
16. Лозко Г. Велесова книга – Волховник. Наукове текстологічне дослідження, переклад на сучасну українську мову, релігієзнавчий коментар, публікація архівних матеріалів та оригінальних текстів Ю. Миролубова, укладання словника на 8,5 тис. слів, покажчики, бібліографія, ілюстрації. Вінниця : Контент-Прим, 2007. 520 с.
17. Любар О., Стельмахович М., Федоренко Д. Першоукраїнський літопис Велесова книга – унікальна писемна пам'ятка. *Історія української школи і педагогіки* : навч. посібник / за ред. О. Любара. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2003. С. 77–86.
18. Нечипоренко Л. Золоті розсипи Велесової книги. *Київ*. 2005. № 1. С. 117–122.
19. Піддубний С. Велесова книга для юнацтва. Київ : ФОП Опанасенко С. В., 2017. 96 с.
20. Рассоха І. Справжність Велесової книги : науковий доказ : монографія. Київ : Укр. пріоритет, 2018. 320 с.

- 21.Ребіндер Б. Велесова книга : життя та релігія слов'ян / пер. з фр. О. Нестайо-Максименко. Київ : МП «Фотовідеосервіс», 1993. 92 с.
- 22.Сушинський Б. Велесова книга предків : роздуми над сторінками вічності / у перекладі та літературній інтерпретації Б. Сушинського. Київ ; Одеса : Вид. дім ЯВФ, 2004. 253 с.
- 23.Тимошик М. З історії української книги дохристиянської доби. *Пам'ять століть*. 2002. № 4. С. 102–116.
- 24.Федоренко Д. Велесова книга : найдавніший літопис України : навч. посібник з українознавства і рідної літератури. Київ : Бібліотека українця, 1999. 160 с.
- 25.Харлан О. Основні проблеми вивчення «Велесової книги» : навч. посібник. Київ : Знання, 2001. 109 с.
- 26.Шевчук В. Загадкова «Велесова книга». *Хроніка 2000*. 1994. № 3–4. С. 61–71.
- 27.Ющук І. Велесова книга : за і проти. *Українська мова*. 2006. № 1. С. 3–12.
28. Яценко Б. Пам'ятка IX століття. «Велесова книга». *Урок української*. 1999. № 1. С. 36–38.
- 29.Яценко Б. Хто і як прочитає «Велесову книгу». *Київ*. 2005. № 1. С. 105–116.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Перекладна література

Питання до практичного заняття:

1. Жанрова своєрідність перекладної літератури Київської Русі:
 - релігійно-християнська література;
 - світська література.
2. Біблія на Русі, особливості перекладу та засвоєння старозавітних та новозавітних частин Святого Письма.
3. Апокрифічна література.

Завдання до практичного заняття:

1. Прочитати Книгу псалмів, Євангеліє (одне на вибір студента).
2. Прослухати Акафіст до Богородиці. Зробити його художній аналіз.
3. Написати твір за афоризмом із збірника «Бджола».
4. Прочитати апокриф «Ходіння Богородиці по муках».

Коментар до практичного заняття:

У відповіді на питання про перекладну літературу Київської Русі важливо наголосити, що важливим чинником формування жанрової системи давньої української літератури стала християнізація Русі. Давня українська література активно засвоювала взірці болгарської, сербської, візантійської книжної писемності. Перекладна література поділяється на релігійно-християнську та світську. Студент повинен ознайомитися з основними жанрами та творами релігійно-християнської (Біблія; богослужбова поезія: тропарі, кондаки, канони, стихири, акафісти; твори Отців Церкви: Василя Великого, Григорія Богослова, Івана Золотоустого, Єфрема Сирійського, Теодора Студита; агіографія: житія, патерики; апокрифи, збірники релігійних текстів) та світської (історична проза: хроніки Івана Малали, Георгія Амартола, Георгія Синкела, Симеона Логофета; «Історія Юдейської війни» Йосипа Флавія; белетристика: повість «Олександрія», «Повість про Акира Премудрого», «Повість про Варлаама та Йоасафа»; пізнавальні книги: «Християнська топографія» Косьми Индикоплава, «Шестоднев», «Фізіолог») літератури. На Русі особливої популярності набула Біблія, проте не всі її книги були перекладені відразу. Готуючись до практичного заняття, важливо опрацювати питання про українські переклади

Біблії, біблійні мотиви та образи в українській літературі. Доброю пропедевтикою до студій над Біблією може слугувати сайт «Жити Словом» (<https://zhyty-slovom.com/>).

Додаткова література до практичного заняття:

1. Апокрифи. *Українські традиції* : антологія духовної і культурної діяльності українців у різні часи та епохи / упоряд. та передм. О. Ковалевського. Харків, 2003. С. 261–269.
2. Баран Г. Переклади Святого Письма рідною мовою – невід’ємний елемент світової культури. *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2004. № 1. С. 117–127.
3. Білоус П. Жанрова система української літератури (період Київської Русі). *Слово і час*. 2002. № 2. С. 19–23.
4. Дем’янок Л. Образ Діви Марії у Євангеліях, апокрифах та мистецьких творах. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2003. № 7. С. 32–35.
5. Животова М. Сакральний потойбічний простір і вічний час есхатологічних апокрифів та їх жанрове вираження. *Медієвістика* : збірник наук. статей. Одеса, 2002. Вип. 3. С. 74–88.
6. Кметь І. Апокриф як джерело до вивчення давньої української культури. *Наукові зошити історичного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка* : збірник наук. праць. Львів, 2005. Вип. 7. С. 36–76.
7. Криса Б. До образу Богородиці в українській бароковій поезії. *Медієвістика* : збірник наук. статей. Одеса, 2002. Вип. 3. С. 120–129.
8. Лем С. Апокрифи / пер. з пол. А. Поритко. Львів : Літопис, 2001. 456 с.
9. Малинка М. Образ Діви Марії в апокрифі «Ходіння Богородиці по муках» та в українському хронографі XVI століття. *Ренесансні студії* : збірник наук. праць. Запоріжжя, 2009. Вип. 12–13. С. 123–132.
10. Мельник Я. Іван Франко й biblia аросурпа. Львів : Видавництво Українського Католицького Університету, 2006. 512 с.
11. Мельник Я. Книги «високої поетичної стійкості» чи «упадок смаку?» : І. Франко про поетику апокрифів. *Франкознавчі студії* : збірник наук. праць. Дрогобич, 2005. Вип. 3. С. 203–210.
12. Остапенко В. Не поклонятися чужим богам... Доктор філософії І. Франко і апокрифічна література. *Дзвін*. 1996. № 8. С. 136–139.
13. Пелешенко Ю. Мізогінний дискурс в українському середньовічному письменстві. *Слово і час*. 2015. № 6. С. 18–26.
14. Сирцова О. Візантійська апокаліптика та ідея руйнації пекла в українській апокрифічній традиції. *Слово і час*. 2014. № 1. С. 61–69.
15. Смаль О. Біблія на уроках української літератури у 9 кл. / гол. ред. Б. Фенюк. Тернопіль : Мандрівець, 2000. 80 с.
16. Сулима В. Біблія й українська література : навч. посібник. Київ : Освіта, 1998. 400 с.

17. Сулима В. Іван Франко й апокрифічний протопласт української літератури. *Мандруючи світами і віками*: збірник на пошану Ю. Пелешенка: монографія / за ред. І. Набитовича. Київ; Дрогобич, 2016. С. 280–290.
18. Франко І. Апокрифи і легенди з українських рукописів: у 5-ти т. / зібрав, упоряд. і пояснив др. І. Франко; передм. Я. Мельник, І. Франко; репринт вид. 1896 р. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2006.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Ораторсько-проповідницька проза

Питання до практичного заняття:

1. Ораторсько-проповідницька проза києворуської доби: загальна характеристика.
2. «Слово про Закон і Благодать» Митрополита Іларіона:
 - автор;
 - час і причини написання твору;
 - ідея та проблематика;
 - жанр, композиція, поетика.
3. Творчість Кирила Турівського:
 - художнє багатство проповідей;
 - молитви Кирила Турівського.

Завдання до практичного заняття:

1. Прочитати «Слово про Закон і Благодать» Митрополита Іларіона, виписати приклади художніх засобів та риторичних фігур.
2. Прочитати твір Кирила Турівського «Притча про душу і тіло», молитви (на вибір).

Коментар до практичного заняття:

У відповідях на питання практичного заняття важливо з'ясувати, що проповідь стала невід'ємним компонентом церковного життя. Вона поділялася на урочисту та щоденну. Києворуські проповідники активно засвоювали візантійські зразки, але водночас породжували власні самобутні твори. Взірцем урочистого красномовства стало «Слово про Закон і Благодать» Митрополита Іларіона. Вагомий внесок у розвиток церковного проповідництва зробив Кирило Турівський, який писав проповіді на неділі Пасхального циклу. Йому приписують також «Притчу про душу і тіло». У своїх творах автор послуговується численними символами та алегоріями, які, з одного боку, підкреслюють творчу манеру проповідника і роблять його стиль впізнаваним та оригінальним, а з іншого – вимагають активної співпраці читача, адже біблійні символи потребують ґрунтовної інтерпретації.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Александров О. Образні системи візантійського Життя Іларіона Великого і старокиївського Життя Феодосія Печерського. *Старокиївська агіографічна проза XI – першої третини XIII ст.* : монографія. Одеса, 1999. С. 90–108.
2. Булгак О. Провідник духовності. Цього року виповнюється 875 років від дня народження Кирила Туровського. *Календар знаменних і пам'ятних дат.* 2005. № 1. С. 91–95.
3. Джиджора Є. «Слово про Закон і Благодать»: модель спростувально-доказової аргументації. *Слово і час.* 2023. № 1. С. 3–15.
4. Жиленко І. «... Муж благ, книжен...»: про письменника і політичного діяча Русі XI ст. митрополита Іларіона. *Київ.* 1988. № 1. С. 157–160.
5. Жиленко І. Світоч руського благочестя: про Митрополита Іларіона. *Хроніка 2000.* 1995. № 1. С. 80–81.
6. Кабанець Є. Митрополит Іларіон і становлення Руської Церкви. *Людина і світ.* 2001. № 10. С. 2–11.
7. Котляр М. Іларіон Київський: громадський діяч, письменник і оратор Київської Русі. *Віче.* 1995. № 1. С. 137–143.
8. Лобовик Б. Іларіон Київський. Богослов, мислитель, патріот. *Віче.* 1998. № 6. С. 126–134.
9. Мех Н. Слова-поняття «закон» та «благодать» у творі митрополита Іларіона «Слово о Законі і Благодаті»: з історії культури і писемності. *Культура слова.* Київ, 2011. Вип. 75. С. 95–101.
10. Огородник І., Русин М. Іларіон Київський. *Українська філософія в іменах: навч. посібник / за ред. М. Тарасенка.* Київ, 1997. С. 103–107.
11. Огородник І., Русин М. Кирило Туровський: письменник, проповідник, церковно-політичний діяч Давньої Русі. *Українська філософія в іменах: навч. посібник / за ред. М. Тарасенка.* Київ, 1997. С. 110–112.
12. Сліпушко О. Кирило Турівський – представник української середньовічної літератури. *Дивослово: українська мова й література в навчальних закладах.* 2006. № 2. С. 59–61.
13. Сліпушко О. Перша державно-літературна декларація Русі-України: до 980-ліття написання «Слова про Закон і Благодать» Іларіона. *Слово і час.* 2017. № 6. С. 23–27.
14. Стебельська А. Проповідництво Кирила Турівського. Рим, 1977. 96 с. (Богословіє, Ч. 47).
15. Тригубенко В. Іларіон Київський. *Українська педагогіка в персоналіях: у 2-х кн. : навч. посібник для студ. ВНЗ / за ред. О. Сухомлинської.* Київ, 2005. Кн. 1: X–XIX ст. С. 17–22.
16. Червінський В. Кирило Туровський. *Видатні постаті в історії України (IX–XIX ст.) : короткі біографічні нариси : історичні та художні портрети / ред. В. Вороніна.* Київ, 2002. С. 54–57.
17. Шумейко Т. «Слово про Закон і Благодать» як езотеричний текст (Аналіз у конвенціях середньовічної герменевтики). *Київська старовина.* 2001. № 4. С. 13–20.

18. Шумило С. Богослужбові піснеспіви у «Слові на неділю цвітну» Кирила Турівського. *Мандруючи світами і віками*: збірник на пошану Ю. Пелешенка : монографія / за ред. І. Набитовича. Київ ; Дрогобич, 2016. С. 87–93.
19. Яременко В. Перший світоч землі української. *Іларіон, митрополит. Про Закон Мойсеєм даний і про Благодать та Істину в Ісусі Христі втілених*. Київ : МАУП, 2004. С. 3–28.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Повчальна проза

Питання до практичного заняття:

1. Жанрова специфіка повчань і послань.
2. Історична постать Володимира Мономаха.
3. «Повчання» Володимира Мономаха як явище літературної традиції:
 - жанрові та композиційні особливості твору;
 - поетика «Повчання»;
 - найближчі літературні контексти.
4. Повчання Теодосія Печерського – рецепція досвіду Теодора Студита.

Завдання до практичного заняття:

1. Прочитати «Повчання дітям» Володимира Мономаха й виписати настанови, які найбільше вразили.
2. Вивчити напам'ять уривок із «Повчання» Володимира Мономаха мовою оригіналу:

«всего же паче оубогъ^х не забъваете. но елико могуще по силъ кормите и придавате сиротъ. и вдовицю вправдите сами. а не вдавате силны^м погубити члѣва. ни права ни крива не оубивайте. ни повелъвайте оубити юго. аще будетъ повинень смърти. а дийа не погубляете^б никакоєже хъенъ. рѣчь молваче и лихо и добро^в. не кленитесѧ Бмъ ни хрѣтитесѧ. нѣту бо ти нужна никоєже. аще ли вы буде^т крѣтъ цѣловати к братъи или г^г кому. а ли оуправивъше срѣце свое. на немже можете оустоети. тоже цѣлуите. и цѣловавшие блюдете. да не приступни погубите дийъ своеъ»¹.

Коментар до практичного заняття:

Вивчаючи українську середньовічну повчальну прозу, студент має розуміти, що її активний розвиток пов'язаний із прийняттям християнства на Русі. Взірцем для києворуських повчань стали тексти Святого Письма та твори ранньовізантійського письменства. Найвідомішими авторами повчань були: Теодосій Печерський, Лука Жидята, Георгій Зарубський, Серапіон Володимирський, Мойсей Новгородський. Найяскравіше репрезентує жанр повчання твір

¹ <http://litopys.org.ua/lavrlet/lavr12.htm>

«Повчання дітям» Володимира Мономаха. Жанрово близьким до повчання є послання.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Антофійчук В. Рецепція жанру псалма у творах Володимира Мономаха. *Мандруючи світами і віками*: збірник на пошану Ю. Пелешенка: монографія / за ред. І. Набитовича. Київ; Дрогобич, 2016. С. 79–86.
2. Батюк В., Савчин М., Сеньків М. Князь Володимир Мономах. *Історичні портрети князів Русі-України* / наук. ред. В. Скотний. Дрогобич, 1991. С. 44–52.
3. Білоус П. Образ «книжної мудрості» у літературі Київської Русі. *Медієвістика*: збірник наук. статей. Одеса, 2002. Вип. 3. С. 42–47.
4. Брайчевський М. Володимир Мономах. *Історичний календар 2002*: науково-популярний та літературний альманах. Київ, 2002. Вип. 8. С. 269–272.
5. Галів М. Великий князь великої країни: до 890-річчя з дня смерті великого князя Київського Володимира Мономаха. *Календар класного керівника на 2014–2015 навчальний рік*: посібник для вчителя / упоряд. Ю. Кишакевич. Дрогобич, 2014. С. 163–166.
6. Гусєв В., Калінцев Ю. Володимир Мономах. *Видатні постаті в історії України (IX–XIX ст.)*: короткі біографічні нариси: історичні та художні портрети / ред. В. Вороніна. Київ, 2002. С. 42–44.
7. Дворецька Ю. Володимир Мономах. Життя, виправдане честю і добром. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 30. С. 38–39.
8. Денисенко В. «Повчання» Володимира Мономаха. *Історичний календар 2000*: науково-популярний та літературний альманах. Київ, 1999. Вип. 6. С. 152–153.
9. Іщенко О. Володимир Мономах в українській історичній пам'яті. *Український історичний журнал*. 2015. № 1. С. 11–25.
10. Ланцута З. Християнсько-містична дидактика Володимира Мономаха. *Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство*: збірник наук. праць. Вип. XIV. Рівне: Перспектива, 2005. С. 60–66.
11. Нечипоренко Л. Київська Русь за Володимира Мономаха: урок з використ. інформ. технологій: 7 кл. *Історія в рідній школі*. 2015. № 6. С. 25–28.
12. Огородник І., Русин М. Володимир Мономах. *Українська філософія в іменах*: навч. посібник / за ред. М. Тарасенка. Київ, 1997. С. 34–37.
13. Одинець І. Повчальні настанови мудрого князя: до вивчення «Повчання Володимира Мономаха» 10 кл. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 4. С. 13–14.
14. Писання преподобного Феодосія Печерського / переклад і примітки І. Жиленко-молодшої. *Хроніка 2000*. 1995. № 1. С. 82–117.
15. Ричка В. Спадщина Володимира Мономаха. *Український історичний журнал*. 2013. № 3. С. 98–112.
16. Сліпушко О. Правитель і філософ (Володимир Мономах). *Пам'ять століть*. 2008. № 3. С. 177–181.

17. Тригубенко В. *Українська педагогіка в персоналіях* : у 2-х кн. : навч. посібник для студ. ВНЗ / за ред. О. Сухомлинської. Київ, 2005. Кн. 1 : X–XIX ст. С. 28–32.
18. Цьось А. Система здорового способу життя в «Поученні Володимира Мономаха». *Педагогіка і психологія*. 1998. № 2 (19). С. 208–216.
19. Янів В. Елементи української духовності в «Поученні дітям» Володимира Мономаха. *Визвольний шлях*. 1989. Р. 42, № 10 (499). С. 1223–1230.
20. Яременко В. Володимир Мономах : «Зане человек есмь!». *Володимир Мономах. Повчання; Статут Володимира Всеволодовича* / пер. із старослов'ян., упоряд. та передм. В. Яременка. Київ : МАУП, 2006. С. 3–28.
21. Яременко В. Володимир Мономах : князь-державець, князь-письменник. *Українська культура*. 2005. № 7–8. С. 28–30.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5 **«Києво-печерський патерик»**

Питання до практичного заняття:

1. Історія написання «Києво-Печерського патерика». Листування Симона та Полікарпа як первинна основа твору.
2. Редакції «Києво-Печерського патерика».
3. Поетика патерикових новел. «Чудо» як структурний елемент тексту.

Завдання до практичного заняття:

1. Прочитати «Києво-Печерський патерик».
2. Дібрати репродукції ікон до «Києво-Печерського патерика».
3. Прочитати фрагменти роману Валерія Шевчука «На полі смиренному» та Галини Тарасюк «Між пеклом і раєм» і зробити порівняльний аналіз із «Києво-Печерським патериком».

Коментар до практичного заняття:

Києво-Печерський патерик став одним із найпопулярніших творів свого часу. Він був написаний на взірць Синайського та Скитського патериків. Початок цій пам'ятці поклало листування між єпископом Володимиро-Суздальським Симоном і ченцем Полікарпом. Згодом патерик доповнили інші оповідання. У жанровому плані патерик – синкретичне явище: домінує патерикова новела, проте мають місце листи, молитви, оповідання, житія тощо. Патерик мав багато редакцій, та найвідоміші з них – Арсеніївська, Перша і Друга Касіянівські редакції.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Александров О. Картина світу та персонажі в Києво-Печерському патерику. *Верховина*: збірник наук. праць на пошану проф. Олекси Мишанича з нагоди його 70-річчя. Дрогобич, 2003. С. 47–56.
2. Білоус П. «Золота книга» української літератури (Києво-Печерський патерик). *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2003. № 3. С. 28–38.
3. «Золота книга» української літератури: «Києво-Печерський патерик» у школі. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2003. № 3. С. 28–38.
4. Ісіченко І. Києво-Печерський монастир у житті середньовічного Києва. *Мандрівець*. 2005. № 2. С. 54–57.
5. Ісіченко І. Аскетична література Київської Русі. Харків: Акта, 2007. 398 с.

6. Ісіченко Ю. Києво-Печерський патерик у літературному процесі кінця XVI – початку XVIII ст. на Україні / відп. ред. В. Кречотень. Київ : Наукова думка, 1990. 180 с.
7. Корнелюк В. Лікував і князів, і бідаків : про лікаря Києво-Печерської лаври Агапіта. *Історичний календар 2000* : науково-популярний та літературний альманах. Київ, 1999. Вип. 6. С. 169.
8. Коровицький І. Крокуючи «Києво-Печерський патерик». *Хроніка 2000*. 2002. Вип. 49–50. С. 339–345.
9. Кречотень В. «Золота книга» українського письменного люду. *Києво-Печерський патерик*. Київ : Час, 1991. С. 270–278.
10. Кушаков В. Вказівки на буттєві підвалини святості у Києво-Печерському патерику. *Вісник Київського університету*. Київ, 1995. Вип. 24. С. 20–26.
11. Овчаренко П. Сучасні дослідження і перевидання Патерика Печерського. *Народна творчість та етнографія*. 1998. № 1. С. 105–107.
12. Сватко Ю. Святі Антоній і Феодосій у «Києво-Печерському патерику» : досвід життя «во Христі». *Образ Христа в українській культурі* : збірник наук. праць. Київ, 2003. С. 23–46.
13. Сироїд Д. Житіє Теодосія Печерського : жанрові особливості просторової структури. *Верховина* : збірник наук. праць на пошану проф. Олекси Мишанича з нагоди його 70-річчя. Дрогобич, 2003. С. 323–329.
14. Шуміло С. Оповідання про Миколу Святошу у Києво-Печерському патерику : досвід прочитання. *Київська старовина*. 2012. № 3. С. 3–8.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Паломницька проза

Питання до практичного заняття:

1. Феномен паломництва у християнстві.
2. Жанрові ознаки середньовічних паломницьких творів.
3. «Ходіння Даниїла, Руської землі ігумена»:
 - специфіка свідомості автора;
 - образ Святої Землі;
 - почуття патріотизму у творі.

Завдання до практичного заняття:

1. Прочитати «Ходіння Даниїла, Руської землі ігумена».
2. Дібрати ілюстрації до твору.
3. Описати власний досвід паломництва.

Коментар до практичного заняття:

На практичному занятті студентам запропоновано розкрити феномен середньовічних паломництв, маршрути паломництв, семантику поняття «Свята Земля». Важливо наголосити на поєднанні релігійного й пізнавального чинників подорожі, з'ясувати мотиви записування досвіду паломника. На Русі найвідомішим паломницьким твором стало «Ходіння ігумена Даниїла», який промовисто репрезентує свідомість середньовічного автора, зокрема його благоговіння перед християнськими святощами, любов до рідної землі та письменницький хист.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Александров О. Паломницька оповідка ігумена Данила як путівник. *Мандруючи світами і віками*: збірник на пошану Ю. Пелешенка: монографія / за ред. І. Набитовича. Київ; Дрогобич, 2016. С. 68–78.
2. Береза І. Образ дороги: від «Хожденій» до бурлескних поем та прози початку ХІХ століття. *Верховина*: збірник наук. праць на пошану проф. Олекси Мишанича з нагоди його 70-річчя. Дрогобич, 2003. С. 66–74.
3. Білоус П. «Хожденье» ігумена Даниїла і паломницька проза на Україні у ХVІ–ХVІІІ ст. *Писемність Київської Русі і становлення української літератури*: збірник наук. праць / відп. ред. В. Кречотень. Київ, 1988. С. 167–184.
4. Білоус П. Паломницький жанр в історії української літератури. Житомир, 1997. 158 с.

5. Білоус П. Поетичний міф про Святу Землю в «Хоженії» Данила Паломника. *Слово і час*. 2009. № 6. С. 3–8.
6. Білоус П. Твори про мандри в давній українській літературі : Данило Паломник, Мелетій Смотрицький, Варлам Ліницький, Василь Григорович-Барський. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2003. № 6. С. 112–122.
7. Білоус П. Тяжіння Святої Землі. Українська паломницька проза. Київ : Академвидав, 2013. 205 с.
8. Білоус П. Українська паломницька проза : історія жанру. Київ, 1998. 127 с.
9. Грабар С. Ченці-дипломати : про прп. Антонія, Варлаама, Єфрема, Данила. *Історичний календар 97 : науково-популярний та літературний альманах*. Київ, 1996. Вип. 3. С. 326–327.
10. Данило Паломник. Із перших подорожей наших предків до Святої Землі. *Сучасність*. 1988. Рік XXVIII. Ч. 7–8 (327–328). С. 52–57.
11. Дюкова Е. Паломницький жанр на перехресті культурних традицій Центральної і Західної Європи XVI–XVII ст. : «Апологія» Мелетія Смотрицького, «Перегринація» Миколая Кшиштофа Радзівіла, анонімне «Слово про якогось там старця». *Слово і час*. 2010. № 7. С. 59–71.
12. Завгородній Ю. Ігумен Данило – давньоруський взірець паломницького досвіду. *Давньоруські любомудри / Горський В., Вдовина О., Завгородній Ю., Киричок О.* Київ : Академія, 2004. С. 110–160.
13. Мудеревич В. Феномен християнського паломництва : мотиваційні аспекти. *Релігія та соціум*. 2011. № 2 (6). С. 38–43.
14. Попович Я. Паломництво у ранньохристиянський період. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 6. С. 68–73.
15. Прочанська література. *Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. / авт.-укл. Ю. Ковалів ; керівник вид. проєкту В. Теремко*. Київ, 2007. Т. 2 : М (Маадай-Кара) – Я (я-форма). С. 287.
16. Сивець Т. Концептуальна метафора шляху в паломницькій літературі України-Руси. *Фундаментальні та прикладні дослідження : сучасні науково-практичні рішення та підходи : збірник матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. Баку ; Ужгород ; Дрогобич, 2017*. С. 362–364.
17. Ткачов Ю. Розвиток жанру «Ходінь» («подорожі») в літературі Київської Русі. *Мандрівець*. 2000. № 1–2. С. 31–34.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

«Повість минулих літ»

Питання до практичного заняття:

1. Етапи давньоруського літописання.
2. «Повість минулих літ»:
 - проблема авторства;
 - особливості композиції;
 - ідейно-тематичний зміст;
 - патріотизм твору.
3. Значення давнього літописання для розвитку української історичної прози.

Завдання до практичного заняття:

1. Прочитати «Повість минулих літ».
2. Вибрати зі списку або ж запропонувати інший твір на історичну тематику, який художньо інтерпретує події, зображені в «Повісті минулих літ», і проаналізувати його.
 - Володимир Малик «Князь Кий»
 - Дмитро Міщенко «Сіверяни»
 - Раїса Іванченко «Гнів Перуна», «Золоті стремена», «Зрада, або Як стати володарем», «Отрута для княгині»
 - Іван Білик «Похорон богів»
 - Юліан Опільський «Іду на вас. Історичне оповідання з часів Святослава (960–972)», «Ідоли пануть» (інша назва «Хрести й ідоли»)
 - Семен Скляренко «Святослав», «Володимир»
 - Павло Загребельний «Диво», «Єпраксія», «Первоміст», «Смерть у Києві»
 - Наталена Королева «Легенди старокиївські»
3. Вивчити напам'ять уривок із «Повісті минулих літ» мовою оригіналу:

«велика бо бѣвають полза ѿ оученьа книжного. книгами бо кажеми и оучими есмь. пути показенью. мдрѣть бо вбрътаемъ и въздержанье. ѿ словесъ книжныхъ. се бо суть рѣкы напасюще вселеную. се суть исходища м[удр]ости. книгамъ бо есть нешцетнае глубина. сими бо в печали оутѣшаеми есмь. си суть оузда въздержанью (...) аще бо поищещи въ книгахъ мдрѣти прилѣжно. то вбращещи велику ползу дийи своеси. иже бо книгы часто чтеть. то

бесѣдуєть с Бѣмь. или стѣми мужи почитає пррчскыа бесѣды. и суа^ѣльскає оученьє. и ап^ѣлкає. [и] житъє стѣхъ шѣ въсприємлетъ. дийа велику ползу»².

Коментар до практичного заняття:

Основні завдання, які постають перед студентом під час вивчення давніх літописів, такі: усвідомити самотність жанру літопису, особливості його композиції; дати визначення понять «літописна замітка», «літописне оповідання», «літописне зведення», «літописний список», «літописна редакція»; окреслити етапи киеворуського літописання; проаналізувати «Повість минулих літ», «Київський літопис», «Галицько-Волинський літопис». Найпопулярнішим літописним твором цього періоду є «Повість минулих літ», яка мала вагомий вплив на розвиток української історичної прози.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Александров О. Образ світу в літописній «повісті» 6523 р. («Повість» 6523 р. є частиною «Повісті минулих літ»). *Український історичний журнал*. 2000. № 4 (433). С. 65–73.
2. Арістов В. Літописний звід: історія терміна та еволюція поняття (на прикладі «Повісті минулих літ»). *Український історичний журнал*. 2013. № 4. С. 153–169.
3. Білоус Б. «Повість минулих літ»: історія чи література? *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2004. № 2. С. 116–122.
4. Білоус П. Синтез книжності і фольклору в недатованій частині «Повісті минулих літ». *Верховина: збірник наук. праць на пошану проф. Олекси Мишанича з нагоди його 70-річчя*. Дрогобич, 2003. С. 74–79.
5. Білоус П. Художній простір у «Повісті минулих літ». *Слово і час*. 2013. № 1. С. 63–69.
6. Бодня О. Про авторський шар «Повісті врем'яних літ» з погляду хронології. *Наука і суспільство*. 2017. № 7–8. С. 27–30.
7. Вигодованець Н. «Повість временних літ» у науковій інтерпретації І. Я. Франка. *Українське літературознавство*. Львів, 1988. Вип. 50: Іван Франко. Статті та матеріали. С. 43–49.
8. Висоцький А. Літописні зведення Київської Русі. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2005. № 26. С. 22–23.
9. Власенко Н. Хто є автором «Повісті врем'яних літ»? *Наука і суспільство*. 2002. № 5–6. С. 10–14.
10. Гаваньо І. Хрещення князя Володимира на основі «Повісті врем'яних літ». Дрогобич: Коло, 2003. 68 с.

² <http://litopys.org.ua/>

11. Гарчев П. Із спостережень над українською лексикою в «Повісті врем'яних літ». *Слово і час*. 2000. № 10. С. 22–28.
12. Дем'янчук Г. «Повість минулих літ» – пам'ятка оригінальної літератури княжої Русі-України : 9 кл. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2019. № 16–18. С. 34–38.
13. Денисюк Л. Похвала книгам : вступний урок-пошук із елементами інсценізації у 6 кл. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2007. № 6. С. 19–20.
14. Жила С. Галерея портретів духовних осіб і святих за «Повістю врем'яних літ». Форми взаємодії літературних, живописних, графічних образів. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2005. № 9. С. 51–56.
15. Жила С. Комплексне використання мистецтв у процесі вивчення «Повісті врем'яних літ». *Українська література в загальноосвітній школі*. 2005. № 8. С. 9–16.
16. Качак Т. Пам'ятки давньої літератури в дитячому читанні («Повість минулих літ», «Повчання дітям» Володимира Мономаха, «Слово про Ігорів похід»). *Українська література для дітей та юнацтва : підручник [для студ. ВНЗ]*. Київ, 2018. С. 51–56.
17. Кириченко Т. Література Київської Русі : урок-презентація, 9 кл. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2018. № 33. С. 20–25.
18. Мишанич О. «Повість врем'яних літ» : роздуми над книгою. *Дніпро*. 1991. № 10. С. 184–186.
19. Моця О. До вивчення джерельної бази «Повісті временних літ». *Український історичний журнал*. 2010. № 6 (495). С. 144–149.
20. Назар Н. Легенда про заснування Києва : нове філологічне потрактування. *Українська літературна газета*. 2023. Квітень, № 4. С. 10–11.
21. Орленко П. Золотий передзвін давнини (про «Повість минулих літ»). *Історичний календар 2001 : науково-популярний та літературний альманах*. Київ, 2001. Вип. 7. С. 97–98.
22. Сидорук К. Нестор-літописець Київської Русі (до Дня української писемності та мови). *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2018. № 28–29. С. 64–67.
23. Сівковська Л. Літописні оповідання «Володимир обирає віру», «Розгром Ярославом печенігів. Початок великого будівництва в Києві. Похвала книгам» : урок української літератури, 5 кл. *Українська мова та література*. 2017. Вересень, № 17–18. С. 45–49.
24. Сліпушко О. Образ автора у в «Повісті врем'яних літ». *Слово і час*. 2008. № 4. С. 57–64.
25. Степанишин Б. «Повість минулих літ» та інші літописи часів княжої України. *Українська словесність від прадавніх часів до середини ХІХ століття : посібник для учнів 9 кл.* Тернопіль, 1999. С. 35–37.
26. Стефанович Д. Найвідоміша повість нашої історії та її автор (про Нестора-літописця та «Повість минулих літ»). *Історичний календар 2003 : науково-популярний та літературний альманах*. Київ, 2003. Вип. 9. С. 206–210.
27. Толочко П. Тисячоліття давньоруського літописання. *Київська старовина*. 1999. № 1. С. 3–13.

28. Трохимець Є. «Повість минулих літ» – найдавніший літопис нашого народу. Значення літописання для нащадків : урок, 5 кл. *Дивослово : українська мова й література в навчальних закладах*. 2016. № 12. С. 10–12.
29. Шевчук В. Збережемо навіки : про «Повість врем'яних літ» та її авторів. *Дорога в тисячу років : роздуми, статті, есе* / ред. А. Макаров. Київ, 1990. С. 16–25.
30. Яременко В. Літописець Нестор і його «Повісті врем'яних літ». *Золоте слово. Хрестоматія літератури України-Русі епохи середньовіччя IX–XV століть : у 2-х кн. : Хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX–XV століть* / за ред. В. Яременка ; упоряд. : В. Яременко, О. Сліпушко. Київ, 2002. Кн. 1: Література раннього Середньовіччя (до 988 року). Література високого Середньовіччя (988–1240). С. 438–459.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

«Слово о полку Ігоревім»

Питання до практичного заняття:

1. Історія віднайдення та видання «Слова».
2. «Слово о полку Ігоревім»: знахідка чи фальсифікація? Проблема автентичності твору.
3. Автор «Слова о полку Ігоревім»: його світогляд, освіта і поетичний хист.
4. Історична та художня дійсність у творі.
5. Жанрові ознаки «Слова...». Поетика твору.
6. Образи «Слова...»:
 - Руської землі;
 - Ігоря, Всеволода, Святослава;
 - Ярославни;
 - віщого Бояна.
7. Переклади та переспіви «Слова о полку Ігоревім».

Завдання до практичного заняття:

1. Прочитати «Слово о полку Ігоревім».
2. Вивчити напам'ять уривок «Плач Ярославни »зі «Слова о полку Ігоревім» мовою оригіналу:

«На Дунаи Ярославнынъ гласъ ся слышитъ, зегзицею незнаема, рано кычеть: “Полечю, – рече, – зегзицею по Дунаєви, омочю бобрянъ рукавъ въ каялѣ рѣцѣ, утру князю кровавыя его раны на жестоцѣмъ его тѣлѣ”.

Ярославна рано плачетъ въ Путивлѣ на забралѣ, аркучи: “О вѣтрѣ, вѣтрило! Чему, господине, насильно вѣєши? Чему мычещи хиновъскыя стрѣлки на своєю нетрудною крицию на мою лады вои? Мало ли ти бѣшетъ горѣ подѣ облакы вѣяти, лелѣючи корабли на синѣ морѣ? Чему, господине, мое веселіє по ковылію развѣя?”

Ярославна рано плачетъ Путивлю городу на заборолѣ, аркучи: “О Днепре Словутицю! Ты пробилъ еси каменныя горы сквозѣ землю Половецкую. Ты лелѣялъ еси на себѣ Святославлѣ носады до плѣку Кобякова. Възлелѣй, господине, мою ладу къ мнѣ, а быхъ не слала къ нему слезъ на море рано”.

Ярославна рано плачетъ въ Путивлѣ на забралѣ, аркучи: “Свѣтлоє и тресвѣтлоє слънце! Всѣмъ тепло и красно еси: чему,

господине, простре горячюю свою лучю на ладѣ вои? Въ полѣ безводнѣ жаждею имь лучи съпряже, тугою имь тули затче? ”»³.

Коментар до практичного заняття:

На практичному занятті студенти повинні з'ясувати, хто й коли віднайшов та видав «Слово о полку Ігоревім». Позаяк мала місце дискусія щодо автентичності пам'ятки (Анре Мазон та його послідовники), досі актуальним залишається питання авторства «Слова...» У цьому контексті важливо окреслити історичне тло твору, місце в ньому художнього досвіду, інакше кажучи, з'ясувати, як корелюється у «Слові...» правда історична та правда художня. «Слово о полку Ігоревім» не вписується в тогочасну жанрову систему. Літературознавці ведуть мову про жанровий синкретизм, тобто в ньому поєднано риси героїчної поеми, повісті, пісні, плачу тощо. Твір характеризується багатою поетикою. «Слово о полку Ігоревім» неодноразово перекладали й переспівували, і воно має величезний вплив на українську літературу.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Баган О. Відображення мотивів і поетики «Слова о полку Ігоревім» у творчості письменників-вісниківців. *Визвольний шлях*. Київ, 2008. Кн. 1–3 : Січень–березень. Річник 61. С. 63–74.
2. Білоус П. Для чого було створено «Слово про Ігорів похід»? *Дивослово : українська мова й література в навчальних закладах*. 2015. № 9. С. 46–50.
3. Білоус П. Літописне оповідання про похід князя Ігоря 1185 року. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. № 9–10. С. 128–134.
4. Борисенко К. «Слово о полку Ігоревім...» та доба Київської Русі у творчості Тараса Шевченка. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. № 3. С. 6–8.
5. Брайчевський М. Автор «Слова о полку Ігоревім» та культура Київської Русі. Фенікс, 2005. 460 с.
6. Винниченко Т. «Пісня про Роланда» і «Слово о полку Ігоревім» як пам'ятка середньовічного епосу. *Зарубіжна література в школі*. 2015. № 21–22. С. 66–67.
7. Глібовець В. «Пісня про Роланда» і «Слово о полку Ігоревім» як пам'ятки середньовічного героїчного епосу : із практики порівняльного аналізу художніх творів. *Зарубіжна література в школах України*. 2011. № 10. С. 44–45.

³ <http://litopys.org.ua/>

8. Гординський С. Шедевр генія поезії книжної України-Руси (Автор «Слова о полку Ігоревім»: його світогляд, освіта і поетичний хист). *Народна творчість та етнографія*. 2000. № 5–6. С. 93–104.
9. Гумницька Н. «Слово...» як загадка і феномен свого часу (про «Слово о полку Ігоревім»). *Дзвін*. 2018. № 7. С. 196–201.
10. Данилюк А. Роздуми над «Словом про похід Ігорів». *Дзвін*. 2017. № 10. С. 166–189.
11. Звагельський В. Поле у «Слові о полку Ігоревім» та давньоруських літописах. *Краєзнавство*. 2011. № 2. С. 275–281.
12. Зорівчак Р. «Слово о полку Ігоревім» у англomовному світі: переклади, критичні праці. *Іноземна філологія: міжвідомчий наук. збірник*. Львів, 1997. Вип. 110. С. 116–124.
13. Калинець І. Студії над «Словом о полку Ігоревім» / відп. ред. Я. Дашкевич. Львів: Місіонер, 1999. 168 с.
14. Киричок О. «Слово о полку Ігоревім» та політична етика середньовічної доби. *Філософські обрії: науково-теоретичний журнал*. Київ; Полтава, 2010. Вип. 24. С. 53–65.
15. Киричок О. Елементи політично-філософських уявлень у «Слові о полку Ігоревім». *Філософські обрії: науково-теоретичний журнал*. Київ; Полтава, 2011. Вип. 25. С. 83–96.
16. Копачова Н. «Слово о полку Ігоревім» – давньоруська пам'ятка, перлина українського ліро-епосу: урок вивчення нового матеріалу, 9 кл. *Українська мова та література*. 2019. Червень, № 6. С. 68–76.
17. Кухар Л. Літературний шедевр. Цього року виповнюється 820 років від написання «Слова о полку Ігоревім» (1185–1186, імовірно 1187). *Календар знаменних і пам'ятних дат*. 2006. № 4. С. 78–89.
18. Ласло-Куцюк М. Аргументи на користь автентичності «Слова о полку Ігоревім» (Проблема авторства). *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колеґіумах*. 2002. № 4. С. 62–66.
19. Максимов П. Коли, де і ким написане «Слово о полку Ігоревім». *Буковинський журнал*. 1994. № 1–2. С. 180–189.
20. Махновець Л. Про автора «Слова о полку Ігоревім». Київ: Видавництво Київського університету, 1989. 262 с.
21. Медвідь Н. Героїчний епос народів у порівняльному вивченні: «Слово о полку Ігоревім» та «Пісня про Роланда». *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2009. № 1. С. 2–6.
22. Мельник М. Про автора «Слова о полку Ігоревім». *Київська старовина*. 2004. № 6. С. 3–15.
23. Микитась В. «Слово о полку Ігоревім» у творчій спадщині Івана Франка. *Іван Франко і світова культура: матеріали Міжнар. симпозиуму ЮНЕСКО (Львів, 11–15 вересня 1986 р.)* / упоряд. Б. Якимович. Київ, 1990. Кн. 2, 3. С. 35–36.
24. Мишанич О. Дослідження «Слова о полку Ігоревім» в Україні на межі тисячоліть. *На переломі: літературознавчі статті й дослідження*. Київ, 2002. С. 106–118.

25. Мишанич О. Нова ревізія автентичності «Слова о полку Ігоревім». *Медієвістика* : збірник наук. статей. Одеса, 2002. Вип. 3. С. 6–19.
26. Мишанич О. Нове про автора «Слова о полку Ігоревім». *Слово і час*. 1990. № 6. С. 54–55.
27. Настенко-Капалет Л. Розуміймо «Слово о полку Ігоревім», зрозумівши ослов'янені слова. *Всесвіт*. 2012. № 7–8. С. 216–227.
28. Настенко-Капалет Л. Хто він, «старий Володимир», у «Слові о полку Ігоревім»? (про героїв «Слова о полку Ігоревім»). *Дзвін*. 2007. № 11–12. С. 133–143.
29. Німчук В. До топонімії «Слова о полку Ігоревім». *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* : збірник наук. праць. Ужгород, 2002. Вип. 6 : Збірник пам'яті Кирила Галаса. С. 123–129.
30. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). «Слово про Ігорів похід». Київ : НВЦ «Наша наука і культура», 2005. 316 с.
31. Пономаренко О. Жанрові ознаки дум та колядок у «Слові о полку Ігоревім» як джерельні образотворення третьої глави «Книги Лева» Б.-І. Антонича. *Слово і час*. 2012. № 9. С. 36–46.
32. Пономаренко О. Спільність фольклорних джерел поезики «Слова о полку Ігоревім» та поетичних метафор Тараса Шевченка. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2013. № 3. С. 8–12.
33. Прицак О. Автор «Слова о полку Ігоревім». *Листи до Приятелів*. 1966. Кн. 11–12, Р. XIV. Ч. 163–164. С. 1–11.
34. Пушик С. Криваве весілля на Каялі : Слов'янська міфологія і «Слово о полку Ігоревім»). *Дараби пливають у легенду*. Київ : Рад. письменник, 1990. С. 5–226.
35. Пушик С. Саркофаг автора «Слова о полку Ігоревім». *Дзвін*. 2018. № 8. С. 149–183.
36. П'ятаченко С. Із спостережень над текстом «Плачу Ярославни» в «Слові о полку Ігоревім». *Народна творчість та етнографія*. 2003. № 1–2. С. 58–62.
37. Салевич П. Традиція, образ і мислення автора «Слова о полку Ігоревім». *Слово і час*. 2018. № 6. С. 50–59.
38. Сенік В. Політично-культурна місія європейського героїчного епосу в добу Середньовіччя : французька «Пісня про Роланда» та давньоруське «Слово про похід Ігорів». *Зарубіжна література*. 2012. № 17–18. С. 60–65.
39. Склярєнко В. «Темні місця» в «Слові о полку Ігоревім». *Мовознавство*. 2018. № 5. С. 3–9.
40. Склярєнко В. «Темні місця» в «Слові о полку Ігоревім». *Мовознавство*. 2012. № 1. С. 3–12.
41. «Слово о полку Ігоревім» та його поетичні переклади й переспіви в українській літературі / підготував О. Мишанич. Харків : Акта, 2003. 670 с.
42. «Слово о полку Ігоревім» як пам'ятка української літератури : матеріали наук. конф. (Львів, 6 грудня 2007 р.). Львів ; Дрогобич : Спадщина предків ; Коло, 2011. 278 с. (До 820-річчя написання твору).

43. Сулима В. «Слово о полку Ігоревім» як драма-декламація (жанрово-композиційний дискурс). *Слово і час*. 2008. № 5. С. 25–34.
44. Тершаковець М. Незвичайність побудови «Слова о полку Ігоревім»: епізоди та їх поділ. *Записки Наукового Товариства імені Тараса Шевченка*. Львів, 2000. Т. 239 : Праці Філологічної секції. С. 376–403.
45. Франко І. Літописна основа «Слова о полку Ігоревім». *Зібрання творів : у 50-ти т.* Т. 39. Київ, 1983. С. 359–507.
46. Чапленко В. Мова «Слова о полку Ігореві». *Збірник пам'яті Івана Зілинського (1879–1952) : спроба реконструкції втраченого ювілейного збірника з 1939 р.* Нью-Йорк ; Сідней ; Торонто ; Львів, 1994. С. 513–526.
47. Щербак О. Семантика образу жінки у «Слові о полку Ігоревім» (образ Ярославни як центральний образ твору). *Слово і час*. 2016. № 4. С. 47–52.
48. Яценко Б. «Слово о полку Ігоревім» та його доба : комплексне дослідження. Київ : Видавництво імені Олени Теліги «Веселка», 2000. 256 с.
49. Яценко Б. «Слово о полку Ігоревім» та літописи XII ст. *Українська мова та література*. 1998. Ч. 38. С. 5.
50. Яценко Б. Історія першого видання «Слова о полку Ігоревім». Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2006. 320 с.
51. Яценко Б. Руська земля у «Слові о полку Ігоревім». *Українська культура*. 2004. № 8. С. 26–27.
52. Яценко Б. У полоні власних містифікацій [з приводу статей Е. Кінана та Г. Грабовича] (про «Слово о полку Ігоревім»). *Медієвістика : збірник наук. статей*. Одеса, 2002. Вип. 3. С. 20–33.
53. Яценко Б. Ще раз про автора «Слова о полку Ігоревім». *Дивослово*. 2001. № 5. С. 7–9.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Українська латиномовна література

Питання до практичного заняття:

1. Доба Відродження в Україні.
2. Українські студенти в європейських університетах.
3. Українська латиномовна література: причини виникнення та основні риси.
4. Творчість Юрія Дрогобича в контексті доби.
5. Ідейно-тематична своєрідність поезії Павла Русина з Кросна.
6. Ренесансне спрямування творів Станіслава Оріховського.
7. «Роксоланія» Себастьяна Кленовича – класичний приклад твору про красу рідного краю.

Завдання до практичного заняття:

1. Прочитати поетичний вступ до «Прогностичної оцінки поточного 1483 року» Юрія Дрогобича та вірші Павла Русина.
2. Відвідати локації у Дрогобичі, пов'язані з Юрієм Дрогобичем, та описати свої враження.

Коментар до практичного заняття:

Для якісної підготовки до практичного заняття студентам потрібно пригадати риси українського Ренесансу. Розглядаючи творчість українських латиномовних письменників, важливо усвідомити їхній внесок у розвиток науки і літератури та патріотизм, який полягав у тому, що вони не зрікалися своєї Батьківщини, щобільше, підкреслювали цю приналежність своїми псевдонімами. На особливу увагу заслуговує творчість Юрія Дрогобича – нашого земляка, відомого філософа, педагога, астронома та астролога, талановитого поета, доктора медицини та філософії, ректора Болонського університету, королівського лікаря, першого автора з України, чия книжка була надрукована. Із творчістю Павла Русина з Кросна можна ознайомитися за збіркою «Пісні Павла Русина з Кросна», у якій домінують образи поезії і книги. Станіслав Оріховський спричинився до розвитку української публіцистики. Себастьян Кленович у творі «Роксоланія» поетично описав українські міста й села.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Білик М. Давній Львів за «Роксоланією» С. Кльоновича в перекладі І. Франка. *Іван Франко : статті і матеріали*. Львів, 1949. Зб. 2. С. 79–83.
2. Білоус Б., Білоус П. Художньо-образна структура міфу в «Похвалі поезії» Павла Русина. *Ренесансні студії : збірник наук. праць*. Запоріжжя, 2009. Вип. 12–13. С. 112–122.
3. Бічужа Н. Дрогобицький звіздар : Новели. Київ : Рад. письменник, 1970. 107 с.
4. Вандишев В. Юрій Котермак (Дрогобич) – філолог, теолог і поет, перший дрогобичанин-європеєць. *Багатокультурний Дрогобич* / ред. : М. Домбровські, В. Меньок. Варшава, 2005. С. 27–35.
5. Верган В. Юрій Дрогобич – український славний вчений XV віку. *Дрогобиччина – земля Івана Франка : збірник географ., істор. та етнограф.-побут. і мемуарних матеріалів*. Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1973. Т. 1. С. 201–211.
6. Голик Р. Георгіус з Русі в країні див : Юрій Дрогобич і стереотипи європейської ментальності XV–XVI ст. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич, 2011. Вип. 14–15. С. 61–73.
7. Горський В. Гуманістичні та реформаційні ідеї у філософській думці України (кінець XV – початок XVII ст.). *Історія української філософії : навч. посібник* / наук. ред. В. Гусев. Київ, 2001. С. 52–78.
8. Гузар З. Юрій Дрогобич – поет. *Жовтень*. 1984. № 4 (474). С. 135.
9. Дрогобич Юрій. *Verba Magistri : Пророцтва і роздуми*. Дрогобич : Вимір, 2001. 341 с.
10. Ісаєвич Я. Перша друкована книжка українського автора. Юрій Дрогобич – типовий середньовічний вчений. Друкований трактат Юрія Дрогобича. *Історія української культури : у 5-ти т.* Київ, 2001. Т. 2 : Українська культура XIII – першої половини XVII ст. С. 394–400.
11. Ісаєвич Я. Юрій з Дрогобича. *Аксиоми для нащадків : Українські імена у світовій науці : збіник нарисів* / упоряд. і передм. О. Романчука. Львів, 1992. С. 277–288.
12. Кордон М. Українська культура литовсько-польської доби (XIV – перша половина XVII ст.). *Українська та зарубіжна культура : навч. посібник для студ. вузів*. Київ, 2002. С. 266–294.
13. Кравців Б. Ренесанс і гуманізм на Україні. *Європейське Відродження та українська література XIV–XVIII ст. : збірник* / відп. ред. О. Мишанич. Київ, 1993. С. 300–318.
14. Кунців В. Історичні реалії міста як фактор формування жанрового світу поеми С. Ф. Кльоновича «Роксоланія». *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобич, 1995. Вип. 1. С. 174–180.
15. Левківський М. Вплив європейських культурних процесів на освітньо-культурне відродження в Україні. Перші українські вчені : П. Русин і Ю. Дрогобич. *Історія педагогіки : навч. посібник для вищих навч. закл.* Київ, 2003. С. 167–169.

16. Литвинов В. Павло Кросненський (Павло Русин із Кросна). *Ренесансний гуманізм в Україні : ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XV – початку XVII століття*. Київ, 2000. С. 15.
17. Литвинов В. Севастян Фабіан Кленович. *Ренесансний гуманізм в Україні : ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XV – початку XVII століття*. Київ, 2000. С. 18–19.
18. Литвинов В. Юрій Дрогобич (Котермак). *Ренесансний гуманізм в Україні : ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XV – початку XVII століття*. Київ, 2000. С. 14–15.
19. Любар О., Стельмахович М., Федоренко Д. Визначні діячі української національної педагогіки епохи Відродження Павло Русин і Юрій Дрогобич. *Історія української школи і педагогіки* : навч. посібник / за ред. О. Любара. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2003. С. 118–122.
20. Маценко Г. Перша друкована книга українського автора з'явилася у 1483 р. (про книгу Юрія Дрогобича «Прогностична оцінка поточного 1483 року...»). *Книга рекордів України : Культура і мистецтво. Спорт і розваги*. Тернопіль, 2002. С. 9.
21. Нудьга Г. Перші магістри і доктори. *Не бійся смерті* : повість-есе, історичний нарис / вступ. ст. П. Загребельного. Київ : Рад. письменник, 1991. С. 231–430.
22. Нудьга Г. Українські студенти в університетах Європи в XIV–XVIII століттях. *На літературних шляхах* : дослідження, пошуки, знахідки. Київ, 1990. С. 154–169.
23. Поетично-образне втілення ідеалів гармонії людини і довкілля (Ю. Дрогобич, С. Пекалід, П. Беринда, Б. Зиморович). *Людина і довкілля* : антологія : у 2-х кн. / упоряд., автор В. Крисаченко. Київ, 1995. Кн. 2 : Людина і довкілля в укр. духовності. С. 154–204.
24. Радевич-Винницький Я. Наш чи не наш Юрій Дрогобич? : міркування з приводу деяких категоричних тверджень. *Дрогобиччина – земля Івана Франка* : збірник географ., істор., етнограф.-побут. матеріалів та мемуарів / упоряд. і ред. М. Шалата. Дрогобич, 1997. Т. 4. С. 137–140.
25. Рубанець М. Станіслав Оріховський-Роксолан. *Людина і світ*. 1996. № 5. С. 44–46.
26. Савчук О. «Павло, котрого вчений гурт іменує солодким словом Русин». *Слово і час*. 1995. № 2. С. 56–60.
27. Сінькевич О. Моральні шукання С. Кленовича в контексті суспільної думки XVI ст. *Секуляризація духовного життя на Україні в епоху гуманізму та Реформації* : збірник наук. праць. Київ, 1991. С. 193–214.
28. Слабошпицький М. «Георгіус зі Львова» (про Юрія Котермака (Дрогобича)). *З голосу нашої Кліо : події і люди української історії*. Київ, 1993. С. 194–196.
29. Тимошенко Л. Видатні дрогобичани Юрій (Котермак) Дрогобич і Мартин Лятерна. *Нариси з історії Дрогобича : від найдавніших часів до поч. XXI ст.* Дрогобич : Коло, 2009. С. 47–53.

- 30.Трофимук М. «Роксоланія» Себастьяна Фабіяна Кленовича в оцінці Івана Франка. *Франкознавчі студії* : збірник наук. праць. Дрогобич, 2007. Вип. 4. С. 385–395.
- 31.Хижняк З., Маньківський В. Українці в університетах Європи (епохи Відродження). *Історія Києво-Могилянської академії*. Київ, 2003. С. 9–11.
- 32.Хоменко О. Українська людина і українська земля в національній художній словесності XV – першої половини XVI століття. *Українознавство*. 2013. № 1. С. 52–60. Початок у № 4 (45) за 2012 рік.
- 33.Шалата М. У пошуках істини (про Юрія Дрогобича). *Дрогобич* : нарис-путівник. Львів, 1986. С. 10–11.
- 34.Шалата М. Юрій Дрогобич і його доба : іст.-літ. студія. Трускавець : Франкова криниця, 1999. 80 с.
- 35.Шевчук В. Павло Русин із Кросна та його «Пісні». *Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть* : у 2-х кн. Книга перша : Ренесанс. Раннє бароко. Київ : Либідь, 2004. С. 124–129.
- 36.Шевчук В. Перші і вперше. *Із вершин та низин* : книжка цікавих фактів із історії укр. літератури. Київ, 1990. С. 67–86.
- 37.Шевчук В. Себастьян Кленович і його поетична картина універсального бачення людини та близького їй світу. *Сучасність*. 2007. № 4–5. С. 87–112.
- 38.Шевчук В. Себастьян Кленович – співець Роксоланії. *Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть* : у 2-х кн. Книга перша : Ренесанс. Раннє бароко. Київ : Либідь, 2004. С. 148–158.
- 39.Шевчук В. Співець Роксоланії (про Себастьяна Фабіана Кленовича). *Дорога в тисячу років* : роздуми, статті, есе / ред. А. Макаров. Київ, 1990. С. 56–68.
- 40.Шевчук В. Станіслав Оріховський та його трактати. *Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть* : у 2-х кн. Книга перша : Ренесанс. Раннє бароко. Київ : Либідь, 2004. С. 139–147.
- 41.Юрій Дрогобич (Котермак) : біобібліогр. покажчик / уклад. О. Груб'як ; ред. С. Фартушок. Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2017. 80 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Культурно-освітній рух в Україні кінця XVI – початку XVII ст.

Питання до практичного заняття:

1. Історичні обставини в Україні 2-ї пол. XVI – поч. XVII ст.
2. Діяльність братств.
3. Реформування освіти. Заснування Острозької та Києво-Могилянської академії, навчальні предмети, викладачі, специфіка навчання.
4. Зародження книгодрукування в Європі.
5. Розвиток друкарства в Україні. Діяльність Степана Дропана та Івана Федоровича. Найвідоміші друкарні та книги. Видання Острозької Біблії та Пересопницького Євангелія.

Завдання до практичного заняття:

- Підготувати презентацію про історію української книги.
Прочитати книгу Оксани Іваненко «Друкар книжок небачених».

Коментар до практичного заняття:

На межі XVI–XVII ст. козацтво мало великий вплив на історико-політичну ситуацію в Україні. Релігійне життя українців було неспокійним через протистояння між православними і католиками, і 1596 р. була підписана Берестейська унія. У суспільно-культурній царині важливу роль відіграли братства, які засновували школи, друкарні, популяризували Святе Письмо. Радикальних реформ зазнало українське шкільництво, позаяк була поставлена мета поєднати православну освітню традицію з католицькою наукою. Найвідомішими навчальними закладами того часу були Острозька колегія та Києво-Могилянська академія. XV століття ознаменоване винайденням друкарського верстата. Книгодрукування виникло в Німеччині, а згодом поширилося й серед слов'янських народів. Традиційно першодрукарем називають Івана Федоровича, проте науковці аргументовано доводять, що книгодрукування з'явилося на українських землях задовго до нього, а першим видавцем друкованих книг вважають львів'янина Степана Дропана.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Буквар Івана Федоровича 1574 року : путівник / упоряд. : І. Жук, М. Литвин, А. Миронюк. Львів : БОНА, 2015. 111 с.
2. Видашенко М., Ісаєвич Я., Мацюк О. Місцями Івана Федорова на Україні : путівник. Львів : Каменяр, 1982. 123 с.
3. Горський В., Кислюк К. Гуманістичні та реформаційні ідеї у філософській думці України (кінець XV – початок XVII ст.). *Історія української філософії* : підручник. Київ : Либідь, 2004. С. 59–84.
4. Дойчик М. Проблема моралі в українській філософії доби Відродження XVI – початку XVII ст. *Людина і політика*. 2001. № 6. С. 75–81.
5. Запаско Я., Мацюк О., Стасенко В. *Початки українського друкарства*. Львів : Центр Європи, 2000. 222 с.
6. Ісаєвич Я. Виникнення та розвиток друкарства в Україні. *Історія української культури* : у 5-ти т. / ред. В. Смолій. Київ : Наукова думка, 2001. Т. 2. Українська культура XIII – першої половини XVII століття. 848 с.
7. Ісаєвич Я. Українське книговидання : витоки, розвиток, проблеми. Львів : Інститут українознавства, 2002. 520 с.
8. Кралюк П., Торконяк Р., Пасічник І. Острозька Біблія в контексті української та європейської культур. Острог : Університет «Острозька академія», 2006. 124 с.
9. Любар О., Стельмахович М., Федоренко Д. Українське шкільництво в XIV–XV ст. *Історія української школи і педагогіки* : навч. посібник / за ред. О. Любара. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2003. С. 110–118.
10. Мацюк О. Чи було книгодрукування на Україні до Івана Федорова. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 1. – Надруковано за виданням : *Архіви України*. 1968. № 2 (88). С. 3–14.
11. Мельников О. Чи було книгодрукування в Україні до Івана Федорова : огляд публікацій останніх років. *Вісник Книжкової палати*. 2006. № 4. С. 10–13.
12. Мицько І. Іван Федоров : життя в еміграції. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2008. 132 с.
13. Огієнко І. Історія українського друкарства. Київ : Либідь, 1994. 446 с.
14. Рукописна і стародрукована книга : збірник праць Міжнар. наук. конф. (XII Федоровський семінар), Львів, 23–25 квітня 2004 / ред. кол. Я. Ісаєвич та ін. Львів, 2006. 160 с.
15. Скоп Л. Майстер мініатюр Пересопницького Євангелія – Федуско, маляр із Самбора / наук. ред., передм. Т. Думан. Дрогобич : Коло, 2011. 80 с.
16. Тимошик М. Раннє українське друкарство (XV–XVII століття) : текст лекції для студ. Інституту журналістики з курсу «Історія видавничої справи». Київ : Інститут журналістики, 2002. 34 с.
17. Українська видавнича справа у персоналіях (XVI ст. – середина XX ст.) : бібліогр. слов.-довід. / за заг. ред. Л. Губи. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. 214 с.
18. Чи було книгодрукування в Україні до Івана Федорова? : Хто ставить це запитання і як на нього відповідають. Київ : УДУЕФ, 2010. 48 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Полемічно-публіцистична проза XV–XVI ст.

Питання до практичного заняття:

1. Берестейська унія як передумова виникнення полемічної літератури в Україні.
2. Жанрові ознаки полемічного трактату.
3. Полемічні твори представників унійного табору: Іпатія Потія, Лева Кревзи, Бенедикта Гербеста, Петра Скарги.
4. Творчість Герасима Смотрицького, Клірика Острозького та Василя Суразького.
5. «Апокрисис» Христофора Філалета.
6. «Пересторога» – полемічний твір невідомого автора.
7. Захарія Копистенський і його «Палінодія».

Завдання до практичного заняття:

1. Прослухати інтерв'ю з істориком Ігорем Сковчилянцем про Берестейську унію.
➤ <https://www.youtube.com/watch?v=SaBdbP7Ojlg>
2. Опрацювати дослідження Івана Франка про полемічну літературу.

Коментар до практичного заняття:

В українській літературі полемічна проза, окрім її важливості у розв'язанні релігійних питань, відкрила для авторів можливість літературно-художнього пошуку, удосконалення стилю, урізноманітнення поетичних засобів. Бенедикт Гербест та Петро Скарга стали ініціаторами полеміки з боку католицького табору. Одним із провідників унії і водночас талановитим письменником був Іпатій Потій – автор творів «Унія», «Антиризис», «Герезія» та «Гармонія». Серед православних найвідомішими були трактати Герасима Смотрицького, Клірика Острозького, Василя Суразького, Захарії Копистенського, а також твори «Апокрисис» і «Пересторога» невідомих авторів. Загалом полемічні твори відзначаються експресивним стилем, розмаїттям риторичних фігур. Жанр послання, яким часто послуговувалися полемісти, передбачав запрошення опонента до діалогу й наведення переконливої аргументації. Для підтвердження своїх думок автори покликалися на Біблію та інші наукові й художні твори.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Возняк М. Різність осіб Клірика Острозького і М. Смотрицького. *Збірник пам'яті Івана Зілинського (1879–1952)* : спроба реконструкції втраченого ювілейного збірника з 1939 р. Нью-Йорк ; Сідней ; Торонто ; Львів, 1994. С. 411–416.
2. Гайдай Л. Філалет Христофор (жив у 2-й пол. XVI ст. і, очевидно, на поч. XVI ст.). *Історія України в особах, термінах, назвах і поняттях : від найдавніших часів до Хмельниччини* : навч. посібник-коментар. Луцьк, 2000. С. 410.
3. Гоцуляк В. Полемічна література XVI–XVII ст. в останній культурі України. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наук. праць молодих вчених ДДПУ імені Івана Франка. Дрогобич, 2018. Вип. 19. Т. 2. С. 4–8.
4. Губар А. Давня пам'ятка полемічної богословської думки (про твір Христофора Філалета «Апокрисис»). *Історичний календар 97* : науково-популярний та літературний альманах. Київ, 1996. Вип. 3. С. 267–268.
5. Дворецька Ю. Острозька академія – колиска української освіти. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 32. С. 35–37.
6. Ісіченко І. Історична ретроспектива в багатовимірності барокового полемічного дискурсу (зі спостережень над діалогом о. Лева Кревзи, ЧСВВ та о. Захарії Копистенського). *Слово і час*. 2009. № 1. С. 61–67.
7. Ісіченко І. Цивілізаційні парадигми полемічного діалогу Лева Кревзи та Захарії Копистенського. *Слово і час*. 2018. № 10. С. 3–12.
8. Квасюк Л. «Книжиця» Василя Суразького в контексті полемічної літератури кінця XVI століття. *Українознавство*. 2010. № 4 (37). С. 258–260.
9. Микитась В. Іван Франко – дослідник української полемічної літератури (XVI–XVII ст.). Київ : Наукова думка, 1983. 223 с.
10. Мицик Ю. Із листування українських письменників-полемістів 1621–1624 років. *Записки Наукового товариства імені Тараса Шевченка*. Львів, 1993. Т. ССХХVI. С. 310–327.
11. Огородник І., Русин М. Копистенський Захарія. *Українська філософія в іменах* : навч. посібник / за ред. М. Тарасенка. Київ, 1997. С. 143–146.
12. Пелешенко Ю. Клірик Острозький – український письменник-полеміст кінця XVI – початку XVII ст. *Українська літературна енциклопедія* : у 5-ти т. / редкол. : І. Дзеверін, Г. Вервес, О. Гончар, В. Дончик. Київ, 1990. Т. 2 : Д–К. С. 490–491.
13. Поплавська Н. Полемісти. Риторика. Переконавання (українська полемічно-публіцистична проза кінця XVI – початку XVII ст.) : монографія / наук. ред. Р. Радишевський. Тернопіль : ТНПУ, 2007. 380 с.
14. Пшеничний Є. Захарія Копистенський про запорозьких козаків. *Верховина* : збірник наук. праць на пошану проф. Олекси Мишанича з нагоди його 70-річчя. Дрогобич, 2003. С. 293–297.

15. Синюк С. Хто такий Василь Суразький. *Історичний календар 98* : науково-популярний та літературний альманах. Київ, 1997. Вип. 4. С. 155.
16. Стратій Я. Суразький Василь (Василь Милушицький) (середина 50-х рр. XVI ст. – між 1604 р. та 1608 р.). *Філософський енциклопедичний словник* / ред. кол. : В. Шинкарук, Є. Бистрицький, М. Булатов та ін. Київ, 2002. С. 618–619.
17. Тимошенко Л. Берестейська унія 1596 р. Дрогобич : Коло, 2004. 198 с.
18. Тригубенко В. Копистенський Захарія. *Українська педагогіка в персоналіях* : у 2-х кн. : навч. посібник для студ. ВНЗ / за ред. О. Сухомлинської. Київ, 2005. Кн. 1 : X–XIX ст. С. 65–69.
19. Ушкалов Л. Феномен української полемічної літератури. *Слово і час*. 2000. № 10. С. 16–22.
20. Філалет Христофор (Мартин Броневський) (? – бл. 1650). *Філософський енциклопедичний словник* / ред. кол. : В. Шинкарук, Є. Бистрицький, М. Булатов та ін. Київ, 2002. С. 669.
21. Шевченко В. «Ключ царства небесного» Герасима Смотрицького. *Людина і світ*. 2004. № 5. С. 43–51.
22. Шевчук В. Захарія Копистенський і його писання. *Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть* : у 2-х кн. Книга перша : Ренесанс. Раннє бароко. Київ : Либідь, 2004. С. 294–297.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 12

Творчість Мелетія Смотрицького

Питання до практичного заняття:

1. Основні віхи життєвого шляху Мелетія Смотрицького.
2. Огляд творчої спадщини письменника-полеміста.
3. «Граматика» Мелетія Смотрицького.
4. «Тренос» як знаковий твір української полемічної прози.

Завдання до практичного заняття:

1. Мелетій Смотрицький «Тренос» (за хрестоматією)
2. Підготувати історичну розвідку про опонента Мелетія Смотрицького на єпископській кафедрі у Вітебську Йосафата Кунцевича.

Коментар до практичного заняття:

Архієпископ Мелетій Смотрицький був одним із найвпливовіших людей свого часу. Здобувши ґрунтовну освіту в Україні, а згодом у Європі, він швидко зростав у церковній кар'єрі. Його діяльність припала на нелегкий період Берестейської унії. Спочатку він був ревним прихильником православ'я. Його трактат «Тренос» став символом літературної боротьби проти католицизму. Аналізуючи цей твір, варто розглянути історичні обставини появи твору, композицію, художні засоби, образну систему, зокрема персоніфікований образ Матері-Церкви. Мелетій Смотрицький увійшов в історію не лише як письменник-полеміст, а й автор «Граматики слов'янської». Зіткнувшись із неприйняттям серед православної ієрархії, Мелетій приймає унію та аргументує цей крок у своїх творах.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Астаф'єв О. «Тренос» Мелетія Смотрицького в діалозі із сучасністю. *Слово і час*. 2016. № 7. С. 34–46.
2. Бабич С. Творчість Мелетія Смотрицького в контексті раннього українського бароко : монографія / за ред. Б. Криси. Львів : Свічадо, 2008. 180 с.
3. Білоус П. Твори про мандри в давній українській літературі : Данило Паломник, Мелетій Смотрицький, Варлам Ліницький, Василь Григорович-Барський. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2003. № 6. С. 112–122.

4. Бондарець Д. Залишив у спадок першу «Граматику» (про Мелетія Смотрицького). *Історичний календар 98*: науково-популярний та літературний альманах. Київ, 1997. Вип. 4. С. 352–353.
5. Возняк М. Різність осіб Клірика Острозького і М. Смотрицького. *Збірник пам'яті Івана Зілинського (1879–1952)*: спроба реконструкції втраченого ювілейного збірника з 1939 р. Нью-Йорк; Сідней; Торонто; Львів, 1994. С. 411–416.
6. Заєць Ф. Мелетій Смотрицький: шлях від апологета «руського» православ'я до ідеї примирення «Руси з Руссю». *Сучасність*. 2006. № 10. С. 141–148.
7. Квасюк Л. Виклад християнського віровчення в «катехизмі, тобто сумарії, або короткому зібранні віри і церемоній святої Східної Церкви» Мелетія Смотрицького. *Українознавство*. 2010. № 3 (36). С. 173–176.
8. Квасюк Л. Відображення полеміки між православними та католиками про чистилище у «Треносі» (1610) Мелетія Смотрицького. *Українознавство*. 2009. № 3. С. 208–210.
9. Кралюк П. Духовні пошуки Мелетія Смотрицького. Київ: Український центр духовної культури, 1997. 192 с.
10. Кралюк П. Мелетій Смотрицький і українське духовно-культурне відродження кінця XVI – початку XVII ст. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2007. 208 с.
11. Левківський М. Українська грамика М. Смотрицького. *Історія педагогіки*: навч. посібник для вищих навч. закл. Київ, 2003. С. 169–170.
12. Лосієвський І. Бібліотека Мелетія Смотрицького. *Київська старовина*. 1992. № 5. С. 59–65.
13. Наєнко Г. Граматики Лаврентія Зизанія та Мелентія Смотрицького в контексті наукового текстотворення середньоукраїнського періоду. *Українська мова*. 2019. № 4. С. 70–83.
14. Нічик В., Стратій Я. Київське братство і його значення у розвитку гуманістичних ідей в Україні (творчість Кирила Транквіліона-Ставровецького, Мелетія Смотрицького і Касіяна Саковича). *Історія української філософії*: підручник. Київ, 2008. С. 212–218.
15. Огородник І., Огородник В. Від братських шкіл до Києво-Могилянської академії (Стефан Зизаній, Кирило Транквіліон-Ставровецький, Мелетій Смотрицький, Лаврентій Зизаній, Памво Беринда). *Історія філософської думки в Україні*. Курс лекцій: навч. посібник. Київ: Вища школа: Т-во «Знання», КОО, 1999. С. 152–199.
16. Поплавська Н. Полемісти. Риторика. Переконавання (українська полемічно-публіцистична проза кінця XVI – початку XVII ст.): монографія / наук. ред. Р. Радишевський. Тернопіль: ТНПУ, 2007. 380 с.
17. Римар Н. Мелетій Смотрицький і його «Тренос» на тлі доби: конспект уроку. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2020. № 16–18. С. 72–77.
18. Семеренко Г. Мелетій Смотрицький – педагог. *Українська мова і література в школах України*. 2021. № 6. С. 3–8.

- 19.Степанишин Б. Полемічна література Мелетій Смотрицький. *Українська словесність від прадавніх часів до середини XIX століття* : посібник для учнів 9 кл. Тернопіль, 1999. С. 64–67.
- 20.Ткачук Р. Твір «Sowita wina» («Подвійна вина») митрополита Велямина Рутського в історії полемічної літератури (про релігійну полеміку уніатського митрополита Велямина Рутського з Мелетієм Смотрицьким на матеріалі твору «Подвійна вина»). *Слово і час*. 2015. № 1. С. 64–71.
- 21.Тригубенко В. Смотрицький Максим (Мелетій). *Українська педагогіка в персоналіях* : у 2-х кн. : навч. посібник для студ. ВНЗ / за ред. О. Сухомлинської. Київ, 2005. Кн. 1 : X–XIX ст. С. 79–84.
- 22.Фаріон І. Мелетій Смотрицький : мовно-світоглядний гібридизм? *Українська мова*. 2019. № 4. С. 57–69.
- 23.Філімонова Т. Мелетій Смотрицький і «граматика». *Українська мова і література в школі*. 2002. № 8. С. 50–51.
- 24.Фрік Д. Мелетій Смотрицький і руське мовне питання. *Записки Наукового Товариства імені Тараса Шевченка*. Львів, 1992. Т. 224 : Праці філологічної секції. С. 210–229.
- 25.Червінський В. Максим-Мелетій Смотрицький. *Видатні постаті в історії України (IX–XIX ст.)* : короткі біографічні нариси : історичні та художні портрети / ред. В. Вороніна. Київ, 2002. С. 116–119.
- 26.Шевченко В. Письменник та епоха, або прологомени на тему життя і творчості Мелетія Смотрицького. *Визвольний шлях*. 2003. Р. 56, № 10 (667). С. 66–86.
- 27.Шевчук В. Мелетій Смотрицький як полеміст і поет. *Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть* : у 2-х кн. Книга перша : Ренесанс. Раннє бароко. Київ : Либідь, 2004. С. 243–254.
- 28.Щепанський В. Рецепція середньовічної антропології у «Треносі» Мелетія Смотрицького. *Мандрівець*. 2014. № 4. С. 74–77.
- 29.Щепанський В. Концептуальний аналіз доктрини філіокве у «Треносі» Мелетія Смотрицького. *Мандрівець*. 2015. № 2. С. 14–18.
- 30.Яременко П. Мелетій Смотрицький : життя і творчість. Київ : Наукова думка, 1986. 160 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 13

Літературна спадщина Івана Вишенського

Питання до практичного заняття:

1. Іван Вишенський. Огляд життя і творчості.
2. Аналіз творів письменника-полеміста:
 - «Викриття диявола-світодержця»;
 - «Писання до всіх, хто живе в Лядській землі»;
 - «Послання до єпископів».
3. Жанрово-стильові виміри творчості Івана Вишенського.

Завдання до практичного заняття:

1. Прочитати твори Івана Вишенського: «Писання до всіх, хто живе в Лядській землі», «Викриття диявола-світодержця», «Послання до єпископів».
2. Підготувати питання: Іван Франко про Івана Вишенського:
 - 2.1. Опрацювати дослідження:
 - Франко І. Іван Вишенський і його твори. *Зібрання творів* : у 50-ти т. Т. 30. Київ : Наукова думка, 1981. С. 7–211.
 - Франко І. Іван Вишенський, його час і письменницька діяльність. *Зібрання творів* : у 50-ти т. Т. 28. Київ : Наукова думка, 1980. С. 260–278.
 - 2.2. Прочитати та проаналізувати поему Івана Франка «Іван Вишенський».

Коментар до практичного заняття:

На практичному занятті потрібно висвітлити основні віхи життя і творчості Івана Вишенського, зокрема його чернечий подвиг на горі Афон, історію подорожі в Україну; з'ясувати основні концепції світогляду письменника, висловити ставлення до закликів проти поширення західної освіти і науки; назвати провідні твори письменника та окреслити їхній вплив на українську культуру; звернути увагу на жанрове розмаїття творів – послання, трактати, памфлети, діалоги, інвективи; проаналізувати твори: «Писання до всіх, хто живе в Лядській землі», «Викриття диявола-світодержця», «Послання до єпископів»; простежити особливості стилю, назвати основні лексичні засоби та риторичні фігури.

Додаткова література до практичного заняття:

1. Білоус П. Поема «Іван Вишенський» крізь призму біографії Івана Франка. *Франкознавчі студії*: збірник наук. праць. Дрогобич, 2012. Вип. 5. С. 33–50.
2. Білоус П. Художність, закодована в образах (Послання Івана Вишенського «Викриття диявола-світодержця»). *Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіумах*. 2003. № 4. С. 37–40.
3. Бондар Л. Життя і творчість Івана Вишенського. *Рідна школа*. 2004. № 1. С. 62–63.
4. Бондаревська І. Концепт простоти у творах Івана Вишенського. *Філософські обрії*: науково-теоретичний часопис. Київ; Полтава, 2004. Т. 12. С. 165–179.
5. Дудкіна О. Постаць Івана Вишенського крізь призму етикоантропологічної концепції І. Франка. *Слово і час*. 2006. № 9. С. 13–19.
6. Ісіченко І. Іван Вишенський і Львівське братство: літературні аспекти діалогу. *Слово і час*. 2011. № 12. С. 35–42.
7. Косів М. Три іпостасі Івана Вишенського з коментарями Івана Франка. *Літературна Україна*. 2006. 31 серпня. С. 7.
8. Купцова Т., Колієва І. Іван Вишенський як представник архетипного образу людини духу в літературі епохи Бароко. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвузівський збірник наук. праць молодих вчених ДДПУ імені Івана Франка. Дрогобич, 2021. Вип. 35. Т. 8. С. 140–145.
9. Лапацька Г. Вітчизняна риторика. Мовотворчість Івана Вишенського, Григорія Сковороди, Феофана Прокоповича. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2015. № 16–18. С. 57–62.
10. Мех Н. Поема І. Франка «Іван Вишенський»: духовний вимір. *Культура слова*. Київ, 2016. Вип. 85. С. 108–114.
11. Мирончук О. Образ святої гори Афон і чернечі мотиви в поемі Івана Франка «Іван Вишенський». *Культура слова*. Київ, 2016. Вип. 85. С. 124–142.
12. Наливайко Д. До проблеми Ренесансу в українській літературі. *Теорія літератури й компаративістика*: статті-розвідки. Київ, 2006. С. 121–138.
13. Паславський І. Писав мандрованець, якого звать Вишенським. *Дзвін*. 1991. № 1. С. 152–160.
14. Пахаренко В. Іван Вишенський (Творчість письменника). *Українська мова та література*. 2005. № 18. С. 26–29.
15. Пашук А. Іван Вишенський – мислитель і борець. Львів: Світ, 1990. 175 с.
16. Пелешенко Ю. Деяко про традиції у творчості Івана Вишенського. *Українське літературне бароко*: збірник наук. праць. Київ: Наукова думка, 1987. С. 131–143.
17. Пелешенко Ю. Українська культура й ісихазм: одкровення Івана Вишенського. *Український світ*. 1994. № 1–2. С. 32.
18. Погребенник В. Іван Вишенський. *Українська мова та література*. 1998. № 21–24. С. 6–8.

19. Поплавська Н. Полемісти. Риторика. Переконавання (українська полемічно-публіцистична проза кінця XVI – початку XVII ст.): монографія / наук. ред. Р. Радишевський. Тернопіль : ТНПУ, 2007. 380 с.
20. Присухін С. Українська філософська думка доби Відродження (XIV–XVI ст.): Іван Вишенський. *Слово Просвіти*. 2021. 24–30 червня, № 25. С. 12–13.
21. Савченко С. Іван Вишенський : у пошуках автентичного образу. *Київська старовина*. 2007. № 4. С. 34–52.
22. Сірополко С. Освітній рух від половини XVI до половини XVII ст. *Історія освіти в Україні*. Київ : Наукова думка, 2001. С. 49–98.
23. Фаріон І. Мовна концепція Івана Вишенського в оцінці Івана Франка. *Нагуєвицькі читання 2010*. Цивілізаційні ідеї Івана Франка та сучасні виклики перед Україною й українством : матеріали Всеукр. наук. конф. Нагуєвичі, 28 серпня 2010 р. / ред. кол. : П. Іванишин (гол.), Я. Радевич-Винницький, С. Квіт. Дрогобич, 2010. С. 88–102.
24. Франко І. Іван Вишенський і його твори. *Зібрання творів* : у 50-ти т. Т. 30. Київ : Наукова думка, 1981. С. 7–211.
25. Франко І. Іван Вишенський, його час і письменницька діяльність. *Зібрання творів* : у 50-ти т. Т. 28. Київ : Наукова думка, 1980. С. 260–278.
26. Шевчук В. Іван Вишенський та його твори. *Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть* : у 2-х кн. Книга перша : Ренесанс. Раннє бароко. Київ : Либідь, 2004. С. 200–213.
27. Шевчук В. Мандрівничий, котрий розпікав людське сумління (про Івана Вишенського). *Дорога в тисячу років* : роздуми, статті, есе / ред. А. Макаров. Київ, 1990. С. 68–82.
28. Шульський М. Іван Вишенський в оцінці Івана Франка : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 256 с.
29. Яременко П. Іван Вишенський. Київ : Вища школа, 1982. 141 с.

ПИТАННЯ, ВИНЕСЕНІ НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ

Повчання Луки Жидяти, Георгія Зарубського, Теодосія Печерського, Серапіона Володимирського, Мойсея Новгородського.

1. Білоус П. Історія української літератури XI–XVIII ст. : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. С. 105–118.
2. Возняк М. Історія української літератури : у 2-х кн. Львів : Світ, 1992. Кн. 1. С. 159–163.
3. Історія української літератури : у XII т. Т. I : Давня література (X – перша половина XVI ст.). Київ : Наукова думка, 2014. С. 386–411.

Послання Климентія Смолятича, Теодосія Печерського, митрополита Никифора.

1. Білоус П. Історія української літератури XI–XVIII ст. : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. С. 118–123.
2. Історія української літератури : у XII т. Т. I : Давня література (X – перша половина XVI ст.). Київ : Наукова думка, 2014. С. 402–411.

Київський та Галицько-Волинський літописи

1. Білоус П. Історія української літератури XI–XVIII ст. : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. С. 79–89.
2. Білоус П. Українська література XI–XVIII ст. : навч. посібник для самот. роботи студ. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 29–55.
3. Возняк М. Історія української літератури : у 2-х кн. Львів : Світ, 1992. Кн. 1. С. 186–215.
4. Історія української літератури : у XII т. Т. I : Давня література (X – перша половина XVI ст.). Київ : Наукова думка, 2014. С. 316–357 ; 573–605.
5. Степанишин Б. Давня українська література в школі. Київ : Либідь, 2000. С. 315–324.

Києворуська агіографія. Княжі житія. Генеза сюжетів житій Ольги і Володимира. «Сказання про Бориса і Гліба»

1. Александров О. Старокиївська агіографічна проза XI – першої третини XII ст. : монографія. Одеса : Астро-Принт, 1999. 270 с.
2. Білоус П. Історія української літератури XI–XVIII ст. : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. С. 99–105 ; 154–162.
3. Білоус П. Українська література XI–XVIII ст. : навч. посібник для самот. роботи студ. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 64–72 ; 89–100.
4. Возняк М. Історія української літератури : у 2-х кн. Львів : Світ, 1992. Кн. 1. С. 163–181.
5. Ісиченко І. (архієпископ). Аскетична література Київської Русі. Харків : Акта, 2007. 398 с.
6. Історія української літератури : у XII т. Т. I : Давня література (X – перша половина XVI ст.). Київ : Наукова думка, 2014. С. 429–471 ; 672–701.

«Моління» Данила Заточника»

1. Білоус П. Історія української літератури XI–XVIII ст. : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. С. 123–131.
2. Історія української літератури : у XII т. Т. I : Давня література (X – перша половина XVI ст.). Київ : Наукова думка, 2014. С. 522–531.

Слово про погибель Руської землі

1. Білоус П. Історія української літератури XI–XVIII ст. : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. С. 162–164.
2. Історія української літератури : у XII т. Т. I : Давня література (X – перша половина XVI ст.). Київ : Наукова думка, 2014. С. 599–605.

Григорій Цамблак

1. Білоус П. Історія української літератури XI–XVIII ст. : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. С. 164–165.
2. Історія української літератури : у XII т. Т. I : Давня література (X – перша половина XVI ст.). Київ : Наукова думка, 2014. С. 627–645.
3. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII–XV ст.). Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. Київ : ВД «Стилос», 2012. 608 с.

ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ

1. Особливості курсу «Історія української літератури (Література українського Середньовіччя та Відродження)». Проблема періодизації.
2. «Велесова книга»: питання автентичності, зміст, проблематика.
3. Система жанрів давньої української літератури.
4. Перекладна література Київської Русі.
5. Святе Письмо, його структура. Біблія й українська література.
6. Загальна характеристика оригінальної літератури Київської Русі.
7. «Слово про Закон і Благодать» Митрополита Іларіона як взірць урочистого красномовства і публіцистики XI ст.
8. Творчість Кирила Турівського як вершинне досягнення киеворуської ораторської прози.
9. «Повчання» Володимира Мономаха: жанрові та композиційні особливості.
10. «Моління» Данила Заточника: образ автора та персонажів твору.
11. Княжі житія.
12. «Києво-Печерський патерик»: художньо-композиційні особливості.
13. «Ходіння» ігумена Даниїла: образ автора та патріотичні мотиви твору.
14. Етапи руського літописання.
15. «Повість минулих літ»: проблема авторства, особливості композиції, ідейно-тематичний зміст.
16. «Київський літопис» як продовження «Повісті минулих літ».
17. «Галицько-Волинський літопис», його структура, час і місце появи, образи твору. Легенда про євшан-зілля, її інтерпретація в українській літературі.
18. «Слово о полку Ігоревім»: історія тексту пам'ятки і проблема його автентичності.
19. Автор «Слово о полку Ігоревім».
20. Образи «Слова о полку Ігоревім».
21. Жанрово-стильові особливості «Слова о полку Ігоревім».
22. Українські переклади й переспіви «Слова о полку Ігоревім».
23. «Слово о погибелі Руської землі», проблема написання й історична основа твору.
24. Григорій Цамблак. Основні етапи життєвого і творчого шляху.
25. Культурно-освітній рух в Україні кінця XVI – початку XVII ст.: діяльність братств і шкіл.
26. Розвиток книгодрукування в Україні.
27. Українська латиномовна література.
28. Причини виникнення полемічної літератури, її художньо-стильові особливості.
29. Творчість письменників-полемістів унійного табору.
30. Полемічна спрямованість творів Герасима Смотрицького «Ключ Царства Небесного» та «Календар римський новий».
31. Творчість Василя Суразького та Клірика Острозького.
32. «Апокрисис» Христофора Філалета.
33. «Пересторога» невідомого автора.

- 34.Мелетій Смотрицький «Тренос»: історичні обставини появи, композиція, образи, художня мова твору.
- 35.Захарія Копистенський і його полемічний трактат «Палінодія».
- 36.Іван Вишенський. Основні віхи життя і творчості.
- 37.Аналіз твору Івана Вишенського «Писання до всіх, хто живе в Лядській землі».
- 38.Аналіз твору Івана Вишенського «Викриття диявола-світодержця».
- 39.Аналіз твору Івана Вишенського «Послання до єпископів».
- 40.Особливості стилю Івана Вишенського.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Підручники та посібники:

1. Білоус П. Історія української літератури XI–XVIII ст. : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 424 с.
2. Білоус П. Українська література XI–XVIII ст. : навчальний посібник для самостійної роботи студентів. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 360 с.
3. Возняк М. Історія української літератури : у 2-х кн. Львів : Світ, 1992. Кн. 1. 696 с.
4. Історія української літератури : у XII т. Т. I : Давня література (X – перша половина XVI ст.). Київ : Наукова думка, 2014. 840 с.
5. Новик О. Історія української літератури (давньої) : навчальний посібник для студентів вузів. Київ : ЦУЛ, 2007. 224 с.
6. Полек В. Історія української літератури X–XVII ст. Частина перша. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1999. 224 с.
7. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя : доба Київської Русі (X–XIII століття). Київ : Аконтіт, 2002. 339 с.
8. Соболь В. З глибин віків : вивчення давньої літератури в школі : посібник для вчителя. Київ : Зодіак-ЕКО, 1995. 187 с.
9. Степанишин Б. Давня українська література в школі. Київ : Либідь, 2000. 504 с.
10. Чижевський Д. Історія української літератури. Київ : ВЦ «Академія», 2003. 460 с.

Антології та хрестоматії:

1. Давня українська література. Хрестоматія / упоряд., передм. та комент. М. Сулими. Київ : Освіта, 1991. 656 с.
2. Дерево пам'яті : Книга українського історичного оповідання : у 4 вип. Вип. 1 : від найдавніших часів до 1648 року / упоряд. текстів та іл., автор передм. і прим. В. Шевчук. Київ : Веселка, 1990. 607 с.
3. Золоте слово : хрестоматія літератури України-Русі епохи Середньовіччя IX–XV століть : у 2-х кн. Кн. 2. Література Високого Середньовіччя (988–1240). Література Пізнього Середньовіччя (1240 – середина XV ст.) / за ред. В. Яременка ; упоряд. : В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконтіт, 2002. 784 с.
4. Перлини духовності : Твори української світської літератури від часів Київської Русі до XVII століття : навчальний посібник. Кн. 1 / упоряд., передм. і комент. В. Різун. Київ : Грамота, 2003. 560 с.
5. Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга пол. XV–XVI ст.) та в епоху Бароко (кінець XVI–XVIII ст.) : у 4-х кн. / упоряд. В. Шевчук та В. Яременко. Київ : Аконтіт, 2006.
6. Тисяча років української суспільно-політичної думки : Документи і матеріали : у 9-ти т. / редкол. : Т. Гунчак (голова, наук. ред.) та ін. Київ : Дніпро, 2001.

7. Українська література XI–XVIII століть : хрестоматія з коментарями / упоряд. Є. Карпіловська, Л. Тарновецька. Чернівці : Прут, 1997. 368 с.
8. Українська література XI–XVIII ст. : хрестоматія / за ред. П. Білоуса. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 688 с.
9. Українська література у портретах і довідках : Давня література – література XIX ст. : довідник / редкол. С. Денисюк, В. Дончик та ін. Київ : Либідь, 2000. 360 с.
10. Українська література XIV–XVI ст. Київ : Наукова думка, 1988. 600 с.
11. Українські гуманісти епохи Відродження : антологія : у 2-х ч. Ч. 2 / відп. ред. В. Нічик. Київ : Наукова думка ; Основи, 1995. 432 с.
12. Хрестоматія давньої української літератури / упоряд. О. Білецький. Київ : Радянська школа, 1967. 784 с.

Допоміжна література:

1. Білоус П. Літературна медієвістика. Вибрані студії : у 3-х т. Т. 2 ; Художній світ давньої української літератури : Ізборник. Житомир : ПП «Рута», 2012. 428 с.
2. Білоус П. Українська середньовічна література : монографія. Житомир : Вид. Євенок О. О., 2015. 584 с.
3. Грушевський М. Історія української літератури: у 6 кн., 9 т. Київ : Либідь, 1993–1996.
4. Європейське Відродження та українська література XIV–XVIII ст. : збірник / відп. ред. О. Мишанич. Київ : Наукова думка, 1993. 376 с.
5. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ : Феміна, 1995. 688 с.
6. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (2-га пол. XIII–XV ст.) : Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. Київ : Фоліант, 2004.–422 с.
7. Франко І. Історія української літератури. Ч. 1 : Від початків українського письменства до Івана Котляревського. *Зібрання творів* : у 50-ти т. Т. 40. Київ, 1983. С. 7–732.

Інформаційні ресурси:

1. <http://izbornyk.org.ua>
2. <http://www.medievalist.org.ua>
3. <https://zhyty-slovom.com/>

Навчально-методичне видання

Ірина Дмитрів

**ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
(ЛІТЕРАТУРА УКРАЇНСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ І
ВІДРОДЖЕННЯ)**

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Редактор

Ірина Невмержицька

Технічний редактор

Ірина Артимко

Здано до набору 12.07.2024 р. Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 3,37. Зам. 74.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.
(Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5140 від
01.07.2016 р.). 82100, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, к. 203.